

Učební text ke zvláštní části
úřednické zkoušky oboru státní
služby č. 13

Nepojistné sociální dávkové systémy

Ministerstvo práce a sociálních věcí
30. 8. 2023

Obsah

1. Systém dávek státní sociální podpory	3
2. Systém dávek pomoci v hmotné nouzi	5
3. Systém dávek pro osoby se zdravotním postižením	8
4. Přídavek na dítě	12
5. Rodičovský příspěvek	15
6. Příspěvek na bydlení	17
7. Porodné a pohřebné	19
8. Příspěvek na živobytí	21
9. Doplatek na bydlení	25
10. Mimořádná okamžitá pomoc	29
11. Příspěvek na mobilitu a průkaz osoby se zdravotním pojištěním.....	34
12. Příspěvek na zvláštní pomůcku	43
13. Náhradní výživné	49
14. Příspěvek na péči	51
15. Organizace a řízení v oblasti dávek státní sociální podpory	56
16. Organizace a řízení v oblasti dávek pomoci v hmotné nouzi	61
17. Organizace a řízení v oblasti dávek pro osoby se zdravotním postižením	65
18. Životní a existenční minimum a jejich využití v oblasti nepojistných sociálních dávek	71
19. Systém dávek pěstounské péče a státní příspěvek na výkon pěstounské péče (SPVPP)	73
20. Aplikace právních předpisů Evropské unie v oblasti nepojistných sociálních a rodinných dávek	80

1. Systém dávek státní sociální podpory

Prostřednictvím státní sociální podpory (SSP) se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní životní potřeby především dětí a rodin. Systém státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Dávkami státní sociální podpory jsou přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné, rodičovský příspěvek a pohřebné. Tyto dávky řadíme mezi nepojistné sociální dávky.

Nárok na dávky má pouze fyzická osoba, jestliže ona a s ní společně posuzované osoby jsou hlášeny k trvalému pobytu na území České republiky. Cizinci, kteří nemají trvalý pobyt na území České republiky, jsou oprávněnými osobami po uplynutí 365 dní ode dne hlášení k pobytu. Podmínka trvalého pobytu se nevyžaduje u občanů Evropské unie, kteří jsou na území České republiky ekonomicky aktivní a u jejich rodinných příslušníků. U některých dávek SSP (rodičovský příspěvek a přídavek na dítě) platí, že trvalý pobyt není vyžadován ani u ekonomicky neaktivních občanů EU, ti však musí mít na území ČR bydliště ve smyslu těžiště svých zájmů.

Do okruhu společně posuzovaných osob patří nezaopatřené děti, jejich rodiče, případně partneři rodičů, či partnerský pár, pokud má samo nezaopatřené dítě vlastní dítě a je osamělé, do okruhu jsou zařazeni i jeho rodiče, pokud spolu trvale žijí a uhrazují společné náklady.

Dávky státní sociální podpory lze rozdělit na dávky příjmově testované a příjmově netestované. Mezi dávky závislé na příjmu rodiny patří přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné. Netestovanými dávkami jsou rodičovský příspěvek a pohřebné.

Posuzují se čisté příjmy všech společně posuzovaných osob. Zákon výslovně stanoví druhy započítávaných příjmů. Jde zejména o příjmy ze závislé činnosti, příjmy ze samostatné činnosti, příjmy z nájmu, dávky nemocenského pojištění a důchodového pojištění, rodičovský příspěvek, přídavek na dítě, podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci. Příjmy se posuzují za období zpětně – za předchozí kalendářní čtvrtletí.

Zvláštní příjemce je stanoven Úřadem práce ČR v případech, kdy by se výplatou dávky dosavadnímu příjemci zřejmě nedosáhlo účelu, kterému má dávka sloužit, nebo kdyby tím byly poškozeny zájmy osob, které je příjemce dávky povinen vyživovat, anebo nemůže-li oprávněná osoba výplatu přijímat. Souhlas oprávněné osoby s ustanovením zvláštního příjemce se vyžaduje jen v případě, že oprávněná osoba nemůže výplatu přijímat.

Orgánem, který vyřizuje žádosti o poskytování dávek SSP je Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu, resp. jejich kontaktní pracoviště dle místa skutečného pobytu osoby, která uplatňuje svůj nárok na dávky. Odvolacím orgánem proti rozhodnutí Úřadu práce České republiky je Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Řízení o dávkách SSP se řídí zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, a odchylkami výslovně uvedenými v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

2. Systém dávek pomoci v hmotné nouzi

○ Vymezení pojmu hmotná nouze

Pojem hmotná nouze není přímo definován zákonem. Tento termín je použitý v čl. 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a v zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZPHN“). Stav hmotné nouze je možné charakterizovat jako určitou sociální situaci osoby, popř. osob společně posuzovaných, která se vyznačuje nedostatkem prostředků k uspokojování základních životních potřeb. Pro účely posouzení, zda se určitá osoba ve stavu hmotné nouze nachází či nikoliv se posuzují příjmy a sociální a majetkové poměry osoby a dalších osob, které jsou s touto osobou společně posuzovány.

○ Právní norma upravující pomoc v hmotné nouzi

Právní úprava poskytování pomoci osobám, které se ocitnou v hmotné nouzi je obsažena v ZPHN. Jedná se o speciální hmotně právní předpis z oblasti veřejného práva. V tomto zákoně jsou vymezeny konkrétní situace, které charakterizují osobu, jež se ve stavu hmotné nouze nachází. Systém pomoci je upraven prostřednictvím jednotlivých dávek pomoci v hmotné nouzi a sociální práce s klienty.

○ Dávky pomoci v hmotné nouzi

Dávky pomoci v hmotné nouzi představují opakující se dávky, kterými jsou příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, a dále jednorázová dávka – mimořádná okamžitá pomoc. Jedná se o nepojistné sociální dávky a jejich poskytování se řídí principem subsidiarity, tzn. aby mohla být dávka přiznána, musí osoba, popř. osoby společně posuzované, nacházející se v obtížné sociální situaci, nejdříve vyčerpat ke zlepšení své situace veškeré dostupné prostředky.

○ Orgány pomoci v hmotné nouzi a jejich kompetence

Orgány pomoci v hmotné nouzi představují Krajské pobočky Úřadu práce České republiky a Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu Úřadu práce České republiky rozhodují o přiznání nároku na jednotlivé dávky, poskytují poradenství ve věcech řešení hmotné nouze nebo jejímu předcházení, spolupracují s orgány sociálně právní ochrany dětí a dalšími subjekty, poskytují sdělení Ministerstvu vnitra, vedou evidenci osob, jež vykonávají veřejnou službu, uzavírají s obcemi, popř. dalšími subjekty smlouvy o organizaci a výkonu veřejné služby.

Ministerstvo práce a sociálních věcí je odvolacím orgánem a dále řídí a koordinuje výkon státní správy v oblasti pomoci v hmotné nouzi, zabezpečuje jednotný postup pro řešení hmotné nouze pro celé území České republiky, zabezpečuje jednotný aplikační program automatizovaného zpracování údajů potřebný pro účely rozhodování o dávkách, stanovuje jednotné tiskopisy žádostí o dávky.

- **Osoby, které nejsou v hmotné nouzi**

ZPHN výslovně definuje situace, kdy se osoba nepovažuje za osobu v hmotné nouzi. Výčet jednotlivých situací je uveden v § 3 odst. 1 ZPHN. Osobou v hmotné nouzi tak není např. osoba, která není v pracovním nebo obdobném vztahu, popř. tyto vztahy nevykonává alespoň v rozsahu 20 hodin měsíčně, ani nevykonává samostatně výdělečnou činnost a není vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání. Osobou v hmotné nouzi není zároveň ani osoba, která sice je v pracovním či obdobném vztahu, avšak nemá z těchto vztahů žádný příjem. Zákon současně stanoví určité výjimky, ve kterých se shora uvedená právní úprava neuplatní. Takto je vymezen konkrétní okruh osob, které mohou být osobami v hmotné nouzi, přestože podmínku pracovního vztahu či vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání nesplňují. Jedná se např. o osoby starší 68 let, osoby invalidní ve třetím stupni, nezaopatřené děti aj. Orgán pomoci v hmotné nouzi může zároveň v rámci správního uvážení v odůvodněných případech určit, že i osoby, na které se výjimky nevztahují, může přesto také považovat za osoby v hmotné nouzi. Takový postup je výslovně vyloučen pouze v případech, kdy osoba nastoupila výkon zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody nebo byla vzata do vazby.

Z výše uvedeného tedy plyne, že jedním ze základních předpokladů pro to, aby osoba mohla být považována za osobu v hmotné nouzi, je předpoklad její vlastní aktivity. Posouzení otázky stavu hmotné nouze se vyhodnocuje nejen u žadatele o dávku, nýbrž také u společně posuzovaných osob.

- **Celkové sociální a majetkové poměry**

Celkovými sociálními poměry se rozumí podíl rodiny na trvání stavu hmotné nouze, do kterého se osoba dostala. Za rodinu jsou zpravidla pro účely posuzování celkových sociálních poměrů považovány společně posuzované osoby (§ 15 odst. 1 ZPHN). Při hodnocení stavu hmotné nouze se rovněž zkoumá možné využití i jiného než vlastního majetku, zejm. majetku osob blízkých. Celkovými majetkovými poměry se rozumí hodnota movitého a nemovitého majetku vycházející z jeho zjištěné ceny, kterého lze využít ihned, popř. po určité době, pro zvýšení příjmu, a to jak krátkodobě k překlenutí přechodného stavu hmotné nouze, tak dlouhodobě, pokud nelze využít jiné možnosti (§ 15 odst. 2 ZPHN).

- **Zvláštní příjemce dávek**

Příjemce dávky je zpravidla ten, komu byla dávka přiznána. Zákonná úprava zároveň umožňuje ustanovení zvláštního příjemce z důvodů, jež jsou uvedeny v demonstrativním výčtu § 40 odst. 2 ZPHN, např. v případech, pokud by se výplatou dávky příjemci zřejmě nedosáhlo účelu, kterému má dávka sloužit, anebo by mohly být poškozeny zájmy osob, v jejichž prospěch měla být dávka použita. Orgán pomoci v hmotné nouzi může ustanovit zvláštního příjemce nejen z důvodů výslovně uvedených, nýbrž i z dalších vážných důvodů. Takovým zvláštním příjemcem může být ustanovena jak fyzická, tak právnická osoba za předpokladu, že s ustanovením souhlasí.

- **Sociální práce v systému pomoci v hmotné nouzi**

ZPHN stanoví zaměstnancům orgánu pomoci v hmotné nouzi, bez rozdílu, zda jsou zařazeni jako sociální pracovníci či nikoliv a rovněž zaměstnancům obcí určité povinnosti v souvislosti s poskytováním dávek. Jedná se zejména o základní etické principy sociální práce. Dále jsou zakotveny další povinnosti výslovně pro zaměstnance orgánu pomoci v hmotné nouzi, kteří jsou zařazeni jako sociální pracovníci. Tito pracovníci jsou povinni shromažďovat a analyzovat údaje o osobách v hmotné nouzi potřebné pro posouzení jejich situace, provádějí vlastní sociální šetření, formou depistáže cíleně vyhledávají klienty ohrožené hmotnou nouzí a následně provádějí sociální diagnostiku a následně sestavují plán individuální pomoci. Tito pracovníci při své činnosti spolupracují intenzivně nejen s dalšími zaměstnanci orgánu pomoci v hmotné nouzi, ale také s provozovateli sociálních služeb, s poradenskými zařízeními a dalšími organizacemi. Obdobné povinnosti jsou stanoveny rovněž pro sociální pracovníky úřadů obcí a vojenských újezdů, a to bez ohledu na dobu pobírání dávek. Tito pracovníci jsou povinni vést tzv. standardizovaný záznam sociálního pracovníka, který je součástí Jednotného informačního systému práce a sociálních věcí.

- **Vztah správního řádu k dávkám pomoci v hmotné nouzi**

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, obsahuje obecnou úpravu pro postup správních orgánů, pokud vykonávají působnost v oblasti veřejné správy. Tento zákon nebo jeho jednotlivá ustanovení se použijí, nestanoví-li zvláštní zákon jiný postup. Správní řízení ve věcech rozhodování o dávkách pomoci v hmotné nouzi je v ZPHN upraveno v hlavě III. Přednostně se použije pro otázky správního řízení o dávkách pomoci v hmotné nouzi tato zvláštní úprava a správní řád se použije podpůrně pro otázky, které v ZPHN upraveny nejsou. Takovou odchylku od správního řádu představuje např. úprava v § 77 odst. 2 ZPHN, podle kterého nemá odvolání proti rozhodnutí odkladný účinek.

3. Systém dávek pro osoby se zdravotním postižením

Jedním z nástrojů napomáhajících podpoře integrace osob se zdravotním postižením je i zákon 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 329/2011 Sb.“), který upravuje poskytování peněžitých dávek osobám se zdravotním postižením určených ke zmírnění sociálních důsledků jejich zdravotního postižení a k podpoře jejich sociálního začleňování. Prováděcím předpisem k zákonu č. 329/2011 Sb., je vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška č. 388/2011 Sb.“).

Dávky pro osoby se zdravotním postižením patří do systému nepojistných sociálních dávek a mezi tyto dávky patří

- příspěvek na mobilitu,
- příspěvek na zvláštní pomůcku,
- průkaz osoby se zdravotním postižením a některé nároky, které z průkazu vyplývají.

○ Příslušnost k rozhodování

O dávkách a o průkazu osoby se zdravotním postižením rozhoduje v prvním stupni správního řízení Úřad práce ČR prostřednictvím svých krajských poboček a pobočky pro hlavní město Prahu.

O odvolání proti rozhodnutí o dávce případně o průkazu osoby se zdravotním postižením rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí.

○ Posuzování příjmu

Příjem se posuzuje pouze pro účely nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku.

Pro účely nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku se příjmem osoby nebo společně posuzovaných osob rozumí příjmy podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o životním a existenčním minimu“). Rovněž i okruh společně posuzovaných osob se posuzuje podle zákona o životním a existenčním minimu.

Rozhodným obdobím, za které se příjem zjišťuje, je kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu měsíci, ve kterém byla podána žádost o příspěvek na zvláštní pomůcku. Příjem se stanoví jako měsíční průměr příjmů žadatele o příspěvek na zvláštní pomůcku nebo součtu měsíčních příjmů žadatele o příspěvek na zvláštní pomůcku a osob s ním společně posuzovaných.

○ **Příjemce dávek, jiný příjemce a zvláštní příjemce**

Příjemcem dávky, tzn. příspěvku na mobilitu nebo příspěvku na zvláštní pomůcku, je zpravidla oprávněná osoba, která splnila zákonem stanovené podmínky nároku na dávku a dávka jí byla přiznána.

Namísto oprávněné osoby je příjemcem dávky zákonný zástupce nebo pěstoun anebo jiná fyzická osoba, které byla nezletilá oprávněná osoba svěřena do péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Zákonným zástupcem nezletilého dítěte jsou rodiče dítěte nebo, je-li dítě osvojeno, jeho osvojitelé. Příjemcem dávky namísto oprávněné osoby může být rovněž pěstoun nebo jiná fyzická osoba než rodič, a to, pokud byla nezletilá oprávněná osoba svěřena na základě rozhodnutí soudu do její péče.

V případě, kdy oprávněná osoba nebo jiný příjemce dávky nemůže dávku přijímat, vydá krajská pobočka Úřadu práce ČR rozhodnutí o ustanovení zvláštního příjemce dávky (příspěvku na mobilitu, příspěvku na zvláštní pomůcku). Důvodem, pro který nemůže oprávněná osoba nebo jiný příjemce dávky dávku přijímat je zpravidla její zdravotní stav. S ustanovením zvláštního příjemce musí oprávněná osoba nebo jiný příjemce dávky souhlasit, to neplatí v situaci, kdy jí její zdravotní stav neumožňuje tento souhlas udělit. K ustanovení zvláštním příjemcem je rovněž nutný souhlas osoby, která má být zvláštním příjemcem ustanovena.

Zvláštní příjemce je povinen používat dávku ve prospěch oprávněné osoby, podle jejích pokynů, s výjimkou situace, kdy oprávněná osoba vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nemůže tyto pokyny udělovat.

Rozhodnutí o ustanovení zvláštního příjemce krajská pobočka Úřadu práce ČR zruší, odpadnou-li důvody, pro které byl zvláštní příjemce ustanoven. Dalším důvodem pro zrušení rozhodnutí o ustanovení zvláštního příjemce může být skutečnost, že zvláštní příjemce neplní své povinnosti. V tomto případě ustanoví krajská pobočka Úřadu práce ČR zvláštním příjemcem jinou osobu.

○ **Zástupce oprávněné osoby, opatrovník**

V řízení o příspěvku na mobilitu, o příspěvku na zvláštní pomůcku nebo o průkazu osoby se zdravotním postižením zastupuje osobu, která není způsobilá k právním úkonům nebo je omezena ve způsobilosti k právním úkonům, zákonný zástupce. U nezletilého dítěte jsou zákonnými zástupci rodiče dítěte, je-li dítě osvojeno, jeho osvojitelé. Zletilou osobu, jejíž svéprávnost byla omezena, může v řízení o nároku zastupovat člen domácnosti (potomek, předek, sourozenec, manžel nebo partner, popřípadě osoba, která se zastoupeným žila před vznikem zastoupení ve společné domácnosti alespoň 3 roky), který je k tomu oprávněn podle občanského zákoníku. Ke vzniku zastoupení se vždy vyžaduje schválení soudu.

Osobě, která vzhledem ke svému zdravotnímu stavu není schopna jednat v řízení samostatně a zároveň nemá ani zástupce, ustanoví krajská pobočka Úřadu práce ČR opatrovníka pro řízení. O ustanovení opatrovníka pro řízení rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce ČR usnesením. Podkladem pro vydání usnesení o ustanovení opatrovníka pro řízení je lékařský posudek ošetřujícího lékaře o zdravotním stavu účastníka řízení. V případě, kdy je opatrovanec schopen vnímat obsah usnesení, doručuje se toto usnesení opatrovanci i opatrovníkovi, v opačném případě se usnesení doručuje pouze opatrovníkovi.

Je-li nezletilá osoba svěřena na základě rozhodnutí příslušného orgánu do péče jiné fyzické osoby, zastupuje ji v řízení o dávce tato fyzická osoba. Je-li nezletilá osoba svěřena na základě rozhodnutí příslušného orgánu do osobní péče pěstouna, zastupuje ji v řízení o dávce tento pěstoun.

○ **Posuzování zdravotního stavu**

Pro účely posouzení nároku na dávky pro osoby se zdravotním postižením a průkazu osoby se zdravotním postižením vypracovávají posudky o zdravotním stavu lékaři okresních správ sociálního zabezpečení, popřípadě lékaři určení Českou správou sociálního zabezpečení. Pro potřeby odvolacího orgánu vypracovávají zdravotní posudky posudkové komise Ministerstva práce a sociálních věcí.

Vypracování posudku o zdravotním stavu si vyžádá vždy ten orgán, který o dávce nebo průkazu osoby se zdravotním postižením rozhoduje (tzn. v prvním stupni řízení je to příslušná krajská pobočka Úřadu práce ČR, ve druhém stupni řízení je to odvolací orgán Ministerstva práce a sociálních věcí).

Vypracovaný posudek o zdravotním stavu slouží příslušnému orgánu, který o dávce nebo průkazu rozhoduje, jako podklad pro rozhodnutí ve věci. Posudek o zdravotním stavu není sám o sobě rozhodnutím a nelze proti němu uplatnit opravné prostředky. Opravný prostředek lze uplatnit až proti vydanému rozhodnutí. Odvolání se podává k nadřízenému orgánu, a to prostřednictvím toho správního orgánu, který napadené rozhodnutí vydal.

Při vyhotovování posudku a posuzování zdravotního stavu vychází posudkový lékař z lékařských zpráv a posudků vypracovaných ošetřujícími lékaři, popřípadě z výsledků funkčních vyšetření nebo z případného vlastního vyšetření posuzované osoby. Posudkový lékař může posuzovanou osobu rovněž vyzvat, aby se podrobila vyšetření u určeného poskytovatele zdravotních služeb nebo poskytla jinou součinnost, která je potřebná k vypracování posudku.

Pro účely přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením se při posuzování schopnosti pohyblivosti a orientace hodnotí:

- zdravotní stav a funkční schopnosti fyzické osoby,
- zda jde o dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav,
- zda jde o podstatné omezení schopnosti pohyblivosti nebo orientace a závažnost funkčního postižení.

Které zdravotní stavy lze považovat za podstatné omezení schopnosti pohyblivosti a orientace stanoví vyhláška č. 388/2011 Sb.

Při posuzování podstatného omezení schopnosti pohyblivosti a orientace u zdravotního stavu, který není uveden ve vyhlášce č. 388/2011 Sb., se hodnotí, kterému ze zdravotních stavů ve vyhlášce uvedených funkční postižení odpovídá nebo je s ním funkčními důsledky srovnatelné.

Za funkční schopnosti se považují tělesné, smyslové a duševní schopnosti, znalosti a dovednosti nezbytné pro schopnost pohyblivosti a orientace. Při posuzování se funkční schopnosti fyzické osoby porovnávají se schopnostmi stejně staré fyzické osoby bez znevýhodnění a hodnotí se s využitím běžně dostupných kompenzačních pomůcek.

Při hodnocení závažnosti funkčního postižení pohyblivosti a orientace se vychází z poruchy funkčních schopností s nejvýznamnějším dopadem na schopnost pohyblivosti nebo orientace.

○ **Vztah správního řádu k dávkám pro osoby se zdravotním postižením**

V řízení o dávkách pro osoby se zdravotním postižením a o průkazu osoby se zdravotním postižením se postupuje podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 500/2004 Sb.“). Zákon č. 329/2011 Sb. stanoví některé odchylky od obecné úpravy správního řízení vyplývající z charakteru a účelu právní úpravy dávek pro osoby se zdravotním postižením. Obecně tedy platí, že obsahuje-li speciální právní předpis (zákon č. 329/2011 Sb.) odlišnou úpravu od obecného právního předpisu (zákon č. 500/2004 Sb.), postupuje správní orgán podle úpravy obsažené ve speciálním právním předpisu.

4. Přídavek na dítě

- **Postavení dávky v systému státní sociální podpory a její vztah k ostatním nepojistným dávkám**

Přídavek na dítě je jednou z dávek státní sociální podpory, zakotvenou v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (SSP). Jedná se o hlavní dávku pro rodiny s nezaopatřenými dětmi, která přispívá ke krytí nákladů spojených s výchovou a výživou dítěte.

- **Nárok na dávku, oprávněná osoba**

Jde o dávku, která je nárokem dítěte, i když za nezletilé dítě uplatňuje tento nárok jeho zákonný zástupce. Oprávněnou osobou je vždy dítě. Nárok na tuto dávku závisí na výši příjmu nezaopatřeného dítěte a osob s ním pro tyto účely společně posuzovaných. Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, jestliže rozhodný příjem v rodině nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 3,40.

- **Nezaopatřenost dítěte**

Za nezaopatřené dítě se pro účely tohoto zákona považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání nebo se nemůže dlouhodobě připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost. Po skončení povinné školní docházky se do 18. roku věku považuje za nezaopatřené také dítě, které je vedeno v evidenci krajské pobočky Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci. Za nezaopatřené dítě nelze považovat dítě, které je poživatelem invalidního důchodu třetího stupně.

- **Okruh společně posuzovaných osob, možnost vyloučení z okruhu společně posuzovaných osob**

Společně posuzovanými osobami pro nárok na přídavek na dítě jsou především rodiče a jejich děti, popřípadě osoby, které se za rodiče pro účely zákona o státní sociální podpoře považují (osoba, již bylo dítě svěřeno do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu, manžel nebo partner rodiče, druh rodiče apod.). Za společně posuzované se rovněž považují nezaopatřené děti, jejich rodiče, pokud jsou nezaopatřenými dětmi a jsou osamělí, a rodiče těchto rodičů. Pokud je prokázáno, že osoby spolu prokazatelně nejméně po dobu 3 měsíců nežijí, může dojít

rozhodnutím krajské pobočky Úřadu práce k vyloučení z okruhu společně posuzovaných osob.

○ **Posuzování příjmu**

Příjem rozhodný pro přiznání dávky se stanoví jako měsíční průměr příjmů rodiny připadajících na rozhodné období, kterým je kalendářní čtvrtletí.

Příjmy rozhodné pro nárok na přídavek na dítě zahrnují především příjmy ze závislé činnosti, příjmy z podnikání nebo jiné samostatné výdělečné činnosti a dále dávky nemocenského a důchodového pojištění a podporu v nezaměstnanosti nebo při rekvalifikaci včetně obdobných příjmů z ciziny. Do rozhodného příjmu se započítávají tzv. "čisté" příjmy, tj. příjmy po odpočtu pojistného na sociální pojištění, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pojistného na veřejné zdravotní pojištění a po odpočtu daně z příjmu, příp. výdajů vynaložených na jejich dosažení, zajištění a udržení podle zákona o daních z příjmů. Za příjem pro účely nároku na přídavek na dítě se považuje i rodičovský příspěvek. Taxativní výčet rozhodných příjmů je uveden v § 5 zákona o SSP.

○ **Výše dávky**

Přídavek na dítě je vyplácen měsíčně, ve třech výších podle věku nezaopatřeného dítěte a dvou výměrách (základní a zvýšené).

Výše přídavku na dítě činí v základní výměře za kalendářní měsíc:

0 - 6 let	830 Kč
6 - 15 let	970 Kč
15 - 26 let	1 080 Kč

Pokud některá ze společně posuzovaných osob má v každém kalendářním měsíci rozhodného období příjem:

- a) ze závislé činnosti alespoň ve výši životního minima jednotlivce (tj. od ledna 2023 částka 4 860 Kč měsíčně),
- b) ze samostatné výdělečné činnosti,
- c) z dávek nemocenského pojištění,
- d) z dávek důchodového pojištění,
- e) z podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci
- e) z příspěvku na péči o osobu do 18 let věku, nebo
- f) z rodičovského příspěvku, pokud je poskytován po vyčerpání peněžité pomoci v mateřství

náleží nezaopatřenému dítěti přídavek na dítě ve zvýšené výměře:

0 - 6 let	1 330 Kč
6 - 15 let	1 470Kč
15 - 26 let	1 580 Kč

○ **Postup při podání žádosti a její administrace**

Orgánem, který vyřizuje žádost o přídavek na dítě, je Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu, resp. jejich kontaktní pracoviště dle místa skutečného pobytu osoby, která uplatňuje svůj nárok na dávky.

Odvolacím orgánem proti rozhodnutí Úřadu práce České republiky je Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Postup: podání žádosti na příslušnou pobočku ÚP > přijetí žádosti > kontrola zákonem stanovených náležitostí žádosti a povinných příloh > označení dokumentů podacím razítkem > evidence v informačním dávkovém systému (štítek s čárovým kódem, spisová značka, číslo jednací) > vyhodnocení žádosti – ověření plnění podmínek nároku na dávku > pokud nejsou splněny všechny zákonné podmínky nároku na dávku, je účastníku řízení dána možnost vyjádřit se k podkladům rozhodnutí podle § 36 odst. 3 správního řádu > vydání oznámení o přiznání dávky, popřípadě rozhodnutí o nepřiznání dávky

○ **Výplata dávky**

Přídavek na dítě je nárokem dítěte, proto je-li zletilé, vyplácí se jemu. Je-li oprávněnou osobou dítě nezletilé, vyplácí se tomu, kdo má dítě v přímém zaopatření. Vyplácí se měsíčně po uplynutí kalendářního měsíce, za který dávka náležela, a to nejpozději do konce kalendářního měsíce následujícího po tomto měsíci.

5. Rodičovský příspěvek

Nárok má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 300 000 Kč, nejdéle do 4 let věku tohoto dítěte. Je-li pečováno o dvojčata nebo víceročata, činí celková výše rodičovského příspěvku 1,50násobek této částky, tj. v současné době 450 000 Kč. Podmínky nároku upravuje zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Pro stanovení nároku a výše rodičovského příspěvku je rozhodující výše denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství (DVZ) nebo nemocenské v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte podle zákona o nemocenském pojištění. Rodič, který uplatnil svůj nárok na rodičovský příspěvek, může volit jeho výši podle zákonem stanovených pravidel. Pokud 70 % 30násobku DVZ převyšuje 13 000 Kč, (u dvojčat 1,50násobek této částky) může rodič volit výši rodičovského až do výše 70 % 30násobku DVZ (1,50násobku u dvojčat). Pokud 70 % 30násobku DVZ je nižší nebo rovno 13 000 Kč (19 500 Kč u dvojčat), je výše rodičovského příspěvku omezena touto částkou. Rodič si může volit výši rodičovského příspěvku až do částky 13 000 Kč (19 500 Kč u dvojčat) také v případě, když ke dni narození nejmladšího dítěte (dětí) v rodině nelze stanovit DVZ ani jednomu z rodičů.

Pokud lze DVZ stanovit u obou rodičů, vychází se z toho, který je k žádosti doložen, pokud jsou doloženy oba, vychází se z toho, který je vyšší. V případě, že v rodině dojde ke změně osob, které jsou posuzovány jako rodiče, a dojde-li tím ke „vzniku“ nebo změně výše denního vyměřovacího základu, stanoví se rodičovský příspěvek od následujícího kalendářního měsíce podle nově splněných podmínek.

Volbu výše rodičovského příspěvku je oprávněn provést jen rodič, který uplatnil nárok na rodičovský příspěvek, měnit tuto volbu lze jedenkrát za tři měsíce, a to i v případě, že došlo u rodičovského příspěvku ke změně oprávněné osoby.

Podmínka trvalého pobytu a bydliště na území České republiky musí být splněna u oprávněné osoby a u dítěte zakládajícího nárok na rodičovský příspěvek. U občanů EU upravují pobytové podmínky předpisy EU odchylně.

Podmínka osobní celodenní péče se považuje za splněnou a rodičovský příspěvek náleží i v zákoně stanovených situacích, kdy tomu tak fakticky není např. v případech, kdy dítě mladší 2 let navštěvuje jesle nebo jiné obdobné zařízení v rozsahu nepřevyšujícím 92 hodin v kalendářním měsíci, kdy rodič zajistí péči o dítě jinou zletilou osobou v době, kdy je výdělečně činný nebo studuje. U dětí starších 2 let se již návštěva zařízení nesleduje.

Příjem rodiče není sledován. Jestliže však v rodině jeden z rodičů má z dávek nemocenského pojištění nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské poskytované v souvislosti s porodem, rodičovský příspěvek náleží, pouze je-li vyšší než dávky nemocenského pojištění. V tomto případě je doplacen rozdíl mezi rodičovským příspěvkem a uvedenými dávkami.

Pokud se v rodině narodí další dítě, nárok na rodičovský příspěvek na starší dítě zaniká. Rodič, kterému zanikl nárok na rodičovský příspěvek z důvodu narození dalšího nejmladšího dítěte v rodině, nebo z důvodu vzniku nároku na peněžitou pomoc v mateřství na další nejmladší dítě v rodině, má nárok na jednorázovou výplatu částky, která nebyla vyčerpána z celkové částky rodičovského příspěvku na dítě, které přestalo být nejmladším dítětem v rodině. Podmínkou je, že alespoň jednomu z rodičů lze k datu narození dalšího nejmladšího dítěte v rodině stanovit denní vyměřovací základ nebo že je některý z rodičů k tomuto datu osobou, která se pro účely důchodového pojištění považuje za osobu samostatně výdělečně činnou. Jednorázová výplata částky se rodiči vyplácí po narození dítěte, které se stalo nejmladším dítětem v rodině, a to v kalendářním měsíci, který následuje po kalendářním měsíci, v kterém rodič ohledně narození nejmladšího dítěte v rodině splnil ohlašovací povinnost.

Jestliže rodič čerpal v jiném státě na nejmladší dítě dávku obdobnou rodičovskému příspěvku, odečte se z celkové částky rodičovského příspěvku tato vyčerpaná částka.

O rodičovský příspěvek se žádá na tiskopise předepsaném Ministerstvem práce a sociálních věcí, též na počítačové sestavě, zveřejněné v elektronické podobě Ministerstvem práce a sociálních věcí, anebo v elektronické podobě, pokud Ministerstvo práce a sociálních věcí zveřejnilo příslušný tiskopis v elektronické podobě nebo elektronický formulář. O dávce rozhoduje a vyplácí ji krajská pobočka Úřadu práce ČR; o odvoláních rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí.

6. Příspěvek na bydlení

Patří do systému dávek státní sociální podpory, které upravuje zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o SSP“).

Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, osoba užívající byt na základě práva služebnosti (věcného břemena), podnájemce celého bytu, pro rok 2023 i vlastník užívající k trvalému bydlení stavbu pro individuální nebo rodinnou rekreaci, jestliže jeho náklady na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30, a zároveň součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení.

Okruh společně posuzovaných osob tvoří osoby, které se společně posuzují podle zákona o životním a existenčním minimu (zákon č. 110/2006 Sb.). V zásadě se jedná o osoby, které v bytě žijí ve společné domácnosti s žadatelem o příspěvek na bydlení, vždy se spolu posuzují rodiče a nezletilé nezaopatřené děti a manželé. Krajská pobočka Úřadu práce může při rozhodování o dávce v případech, kdy některá ze společně posuzovaných osob nejméně po dobu 3 měsíců prokazatelně byt neužívá, rozhodnout, že se k ní při posouzení nároku na příspěvek na bydlení a jeho výši nepřihlíží.

Poskytování příspěvku podléhá testování příjmů rodiny za předchozí kalendářní čtvrtletí. Za rozhodný příjem se považují příjmy taxativně stanovené v § 5 zákona o SSP.

Náklady na bydlení tvoří u nájemních (podnájemních) bytů nájemné a náklady za plnění poskytované v souvislosti s užíváním bytu, u bytů družstevních, bytů vlastníků a bytů užívaných na základě práva služebnosti srovnatelné náklady (dané zákonem o SSP). U všech bytů se dále započítávají náklady za plyn, elektřinu a náklady za plnění poskytované s užíváním bytu a případně náklady za pevná paliva (částky, které se započítávají za pevná paliva, stanovuje zákon). Náklady na bydlení musí být pro nárok na výši příspěvku rozepsány na nájemné, energie a náklady spojené s užíváním bytu. V případě nákladů za plnění poskytované s užíváním bytu se nevyžaduje podrobný rozpis jednotlivých služeb. Pro nárok a výši příspěvku se berou v úvahu průměrné náklady zaplacené za předchozí kalendářní čtvrtletí uhrazené v rozhodném období oprávněnou osobou nebo společně posuzovanými osobami. Pro zjištění nákladů na bydlení za kalendářní čtvrtletí se započítávají i částky tvořící náklady na bydlení, které byly v tomto kalendářním čtvrtletí zaplacený jako záloha nebo byly v tomto období doplacený, a to i za období delší, než je kalendářní čtvrtletí, za které se náklady na bydlení zjišťují. Byla-li v období kalendářního čtvrtletí, za které se náklady na bydlení zjišťují, vrácena částka jako přeplatek na nákladech na bydlení, snižuje se částka nákladů na bydlení v tom kalendářním čtvrtletí, kdy k vrácení částky došlo, a to i v případě, že vrácená částka byla za dobu delší než toto kalendářní čtvrtletí. Pokud oprávněná osoba nebo společně posuzované osoby v rozhodném období v bytě, na který je uplatňován nárok na příspěvek na bydlení, nežily, započítají

se náklady na bydlení ve výši 80 % příslušných normativních nákladů na bydlení. Pokud stejný okruh společně posuzovaných osob žil v jiném bytě, a byl jim z tohoto důvodu poskytován příspěvek na bydlení; v takovém případě se započtou náklady na bydlení ve skutečné výši uhrazené v původním bytě.

Normativní náklady na bydlení jsou stanoveny jako průměrné náklady na bydlení podle velikosti obce, v níž se byt nachází a počtu členů domácnosti. Zároveň slouží jako horní limit uznatelných nákladů pro stanovení výše dávky. Zahrnují částky nájemného, resp. příslušné srovnatelné náklady, ceny služeb a energií. Normativní náklady na bydlení jsou propočítány na přiměřené velikosti bytů pro daný počet osob v nich trvale bydlících. Výše částek normativních nákladů na bydlení, částek srovnatelných s nájemným a částek započítávaných za pevná paliva stanovuje vláda nařízením vždy na období následujícího kalendářního roku.

Výše příspěvku na bydlení se stanoví jako rozdíl mezi normativními náklady na bydlení a rozhodným příjmem rodiny vynásobeným koeficientem 0,30. Pokud jsou skutečné náklady na bydlení nižší než normativní náklady na bydlení, náleží příspěvek na bydlení jen do výše těchto nákladů.

Žádost o příspěvek na bydlení se podává na tiskopisech předepsaných MPSV, též na počítačové sestavě, zveřejněné v elektronické podobě Ministerstvem práce a sociálních věcí, anebo v elektronické podobě, pokud Ministerstvo práce a sociálních věcí zveřejnilo příslušný tiskopis v elektronické podobě nebo elektronický formulář a vyřizuje ji krajská pobočka Úřadu práce ČR podle místa skutečného pobytu osoby, která má na dávku nárok.

S účinností od 1. října 2022 byla pro účely stanovení nároku na příspěvek na bydlení zavedena možnost, aby se skutečnosti rozhodné pro nárok a výši příspěvku povinně dokládaly jen jednou za půl roku. Rozhodné období kalendářního čtvrtletí zůstalo zachováno. Vždy se tedy střídá kalendářní čtvrtletí, kdy se nárok na příspěvek na bydlení „překlopí“ neboli „prolonguje“ z minulého období bez toho, že by bylo nutné dokládat rozhodné příjmy a náklady na bydlení (prolongaci lze využít pro nárok na příspěvek na bydlení v prvním a třetím čtvrtletí), s kalendářním čtvrtletím, kdy bude mít příjemce příspěvku povinnost rozhodné příjmy a náklady na bydlení doložit, a nárok na příspěvek na bydlení a jeho výši se podle doložených rozhodných skutečností stanoví. Vzhledem k tomu, že i v průběhu kalendářního čtvrtletí, za které se nemusí dokládat příjmy a náklady na bydlení, může dojít ke zvýšení nákladů na bydlení nebo snížení příjmu či jiným změnám, je příjemci příspěvku dána možnost předložit do 31.ledna příjmy a náklady za 4.čtvrtletí nebo do 31.července potřebné doklady za 2.čtvrtletí, a podle nich se výše příspěvku nově stanoví.

O odvoláních rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí.

7. Porodné, pohřebné

Dávky patří do systému dávek státní sociální podpory, které upravuje zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o SSP).

Nárok na porodné má žena, která porodila své první nebo druhé živé dítě, nepřevyšující rozhodný příjem v rodině součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,70. Nárok na porodné má rovněž otec prvního nebo druhého živě narozeného dítěte, jestliže žena, která dítě nebo děti porodila, zemřela a ke dni porodu splnila podmínky na porodné, a to nebylo vyplaceno jí ani jiné osobě. Nárok na porodné má rovněž osoba, která převzala dítě mladší jednoho roku do trvalé péče nahrazující péči rodičů, a to za stejných podmínek jako biologická rodina.

Okruh společně posuzovaných osob tvoří narozené dítě, rodiče tohoto dítěte a případně starší sourozenec narozeného dítěte. Za rodiče se považují i osoby, jimž byly nezaopatřené děti svěřeny do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu, manžel, partner rodiče nebo uvedené osoby, vdovec nebo vdova po rodiči nebo uvedené osobě a druh (družka) rodiče nebo uvedené osoby. Krajská pobočka Úřadu práce může při rozhodování o dávce v případech, kdy osoby spolu nejméně po dobu tří měsíců prokazatelně nežijí, rozhodnout, že se neposuzují jako osoby společně posuzované.

Poskytování porodného podléhá testování příjmů rodiny. Rozhodným obdobím, za které se zjišťuje rozhodný příjem, je kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu čtvrtletí, ve kterém se dítě (děti) narodilo. Za rozhodný příjem se považují zejména příjmy ze závislé činnosti, příjmy ze samostatné činnosti, dávky nemocenského a důchodového pojištění, podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci, obdobné příjmy ze zahraničí a další příjmy taxativně uvedené v § 5 zákona o SSP. Do rozhodného příjmu se započítává rodičovský příspěvek.

Porodné je stanoveno pevnou částkou a činí 13 000 Kč na první dítě a 10 000 Kč na druhé dítě a vyplácí se jednorázově.

Na pohřebné má nárok osoba, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte, nebo plodu po potratu nebo plodu po umělém přerušení těhotenství ze zdravotních důvodů, pokud plod byl vydán k pohřbení postupem podle zákona o pohřebnictví, a to za podmínky, že zemřelá osoba (s výjimkou mrtvě narozeného dítěte) měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR. Nárok na pohřebné vzniká dnem pohřbení podle zvláštního právního předpisu.

Splňuje-li podmínky nároku na pohřebné více osob, náleží tato dávka jen jednou, a to osobě, která uplatní nárok na dávku jako první.

Za nezaopatřené dítě se považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost. Po skončení povinné školní docházky se do 18. roku věku považuje za nezaopatřené dítě také dítě, které je vedeno v evidenci krajské pobočky Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci. Za nezaopatřené dítě nelze považovat dítě, které je poživitelem invalidního důchodu třetího stupně.

Příjem rodiny se netestuje. Pohřebné je stanoveno pevnou částkou ve výši 5 000 Kč a vyplácí se jednorázově.

Žádosti o porodné či pohřebné se podávají na tiskopisech předepsaných Ministerstvem práce a sociálních věcí, dále též na počítačové sestavě, zveřejněné v elektronické podobě Ministerstvem práce a sociálních věcí, anebo v elektronické podobě, pokud Ministerstvo práce a sociálních věcí zveřejnilo příslušný tiskopis v elektronické podobě nebo elektronický formulář, a vyřizuje je krajská pobočka Úřadu práce ČR podle místa, kde oprávněná osoba na území České republiky bydlí. Žádost lze uplatnit max. 1 rok zpětně. Odvolacím orgánem je Ministerstvo práce a sociálních věcí.

8. Příspěvek na živobytí

- **Postavení dávky v systému pomoci v hmotné nouzi a její vztah k ostatním nepojistným dávkám; nárok na dávku**

Příspěvek na živobytí (dále jen „PnŽ“) je základní dávkou pomoci v hmotné nouzi. Pokrývá potřeby osoby na úrovni zabezpečující její základní životní podmínky. Především se jedná o zabezpečení stravy, ošacení, obuvi, základních hygienických potřeb apod. PnŽ je opakovanou nárokovou dávkou (oproti dávce mimořádné okamžité pomoci) za předpokladu, že jsou splněny zákonné podmínky pro přiznání PnŽ. Podmínky nároku na dávku jsou definovány v § 21 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi (dále jen „ZPHN“). Posuzují se celkové příjmové, sociální a majetkové poměry žadatele i všech společně posuzovaných osob (dále jen „SPO“).

- **Okruh SPO**

ZPHN zakotvuje stanovení okruhu SPO pro jednotlivé dávky pomoci v hmotné nouzi stejně. Při stanovování tohoto okruhu se vychází především z § 4 zákona č. 110/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o životním a existenčním minimu“) kromě odlišností, které jsou přímo zakotveny v § 8 ZPHN.

V zásadě se společně posuzují rodiče a nezletilé nezaopatřené děti a manželé, dále jiné osoby, které společně žijí a uhrazují společně náklady na své potřeby. Krajská pobočka Úřadu práce může při rozhodování o dávce v případech, kdy některá ze společně posuzovaných osob prokáže, že se žadatelem společně neužívá byt, nebo u jiných osob, že společně nehospodaří, rozhodnout, že se k ní při posouzení nároku a výše PnŽ nepřihlíží.

- **Stanovení rozhodného příjmu**

Pro účely dávek pomoci v hmotné nouzi se berou v úvahu příjmy uvedené v § 7 zákona o životním a existenčním minimu a také tento zákon v § 8 upravuje způsob stanovení příjmů u osob majících příjmy z podnikání nebo ze samostatné výdělečné činnosti. Zákon o životním a existenčním minimu zároveň uvádí, které příjmy se nezapočítávají (např. stipendium, příspěvek na péči apod.).

ZPHN má příjmy upraveny v § 9 a započítávají se ve 3 úrovních: ze 70 % se započítávají příjmy z důchodů a ze závislé činnosti, z 80 % se započítávají příjmy z podpory v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci a dávky nemocenského pojištění a ze 100 % se započítávají ostatní příjmy.

Při podání žádosti o PnŽ se započítává průměr příjmů za 3 předcházející měsíce od měsíce podání žádosti. Reaguje se také na podstatný pokles příjmu, ke kterému

může dojít 2 měsíce před podáním žádosti a musí trvat i v aktuálním měsíci podání žádosti. V průběhu poskytování PnŽ se přihlíží už jen k příjmu z jednoho předcházejícího měsíce k měsíci aktuálnímu, za který je dávka poskytována.

Příjmy nebo jejich část, jejichž zápočet do rozhodného příjmu pro účely stanovení nároku na dávku by nebylo s ohledem na účel, pro který má být dávka poskytnuta, spravedlivé požadovat, se do rozhodného příjmu nezapočítávají (správní uvážení Úřadu práce ČR).

○ **Přiměřené náklady na bydlení**

Za přiměřené náklady na bydlení se považují odůvodněné náklady na bydlení, avšak jejich výše nesmí přesáhnout 30 %, a v hlavním městě Praze 35 % příjmu osoby, popř. SPO. Stanovení procentní hranice vychází ze statistických údajů, které sledují podíl nákladů na bydlení k celkovým příjmům osoby. Blíže § 9 odst. 2 a 3 ZPHN.

○ **Zvýšení příjmu vlastním přičiněním**

Jednou ze základních podmínek pro posuzování nároku na PnŽ je skutečnost, že si osoba, popř. SPO, nemohou zvýšit příjmy vlastním přičiněním. Zkoumání možnosti zvýšit si příjem vlastním přičiněním se provádí nejen při podání žádosti o PnŽ, ale je nutné ji zkoumat průběžně s tím, že některé skutečnosti je příjemce PnŽ povinen písemně oznamovat orgánu pomoci v hmotné nouzi, např. získání majetku. ZPHN vymezuje tři oblasti, které mohou zvýšení příjmu osobě zabezpečit (blíže v §§ 11, 12, 13, 14 ZPHN), jde o:

1. Zvýšení příjmu řádným uplatněním nároků a pohledávek;
2. Zvýšení příjmu prodejem nebo jiným využitím majetku;
3. Zvýšení příjmu vlastní prací.

○ **Živobytí osoby a živobytí SPO**

Mezi důležité části ZPHN patří vymezení pojmu živobytí a určení částek živobytí pro jednotlivé skupiny osob. Již při vymezení pojmu „stavu hmotné nouze“ je používán termín „živobytí“, respektive živobytí osoby, popř. částka živobytí. Samotný pojem živobytí není v zákoně přesně vymezen. Živobytím pro účely ZPHN se rozumí určitá finanční částka vyjádřená v korunách, kterou osoba potřebuje k zabezpečení svých základních životních potřeb, na určité společensky dohodnuté úrovni, která je však závislá nejen na částkách životního minima osoby, event. existenčního minima, ale i na hodnocení snahy osoby o zvýšení příjmu vlastním přičiněním, potřebného k uspokojování jejich základních životních potřeb. Živobytí osoby se od sebe liší, a to jednak podle toho, zda jde o jednotlivce, nebo o osobu společně posuzovanou, zda jde o nezaopatřené dítě, o osobu, která se snaží o zvýšení příjmu vlastním přičiněním,

popř. o osobu, která možnosti zvýšení příjmu objektivně nevyužívá, přestože k takovému zvýšení má možnost. Živobytí SPO se stanovuje jako součet jednotlivých částek živobytí těchto osob. Částky živobytí a živobytí SPO jsou upraveny v § 24 ZPHN.

- **Situace ovlivňující zvýšení částky živobytí**

Ke stanovení částky živobytí jsou používány částky existenčního minima, částky životního minima a dále částky, které jsou stanoveny jako hodnocení snahy zvýšit si příjem vlastním přičiněním (využití majetku, uplatnění nároků a pohledávek, vlastní prací) a skutečnost odůvodňující zvýšené životní náklady z důvodu dietního stravování. Výše částek živobytí u jednotlivých osob se liší právě s ohledem na shora uvedené skutečnosti. Situace ovlivňující částky živobytí jsou uvedeny v §§ 26, 27, 28, 29 ZPHN.

- **Vratný příspěvek na živobytí**

ZPHN pamatuje na případy, kdy je při zhodnocení sociální situace dané osoby zřejmé, že se u ní jedná pouze o přechodný stav hmotné nouze. Za přechodný stav hmotné nouze se považuje stav, kdy lze na základně zjištěných skutečností důvodně předpokládat, že osoba v krátké době opět nabude své soběstačnosti v uspokojování svých základních životních potřeb. Osobě, která se nachází v hmotné nouzi, ale lze důvodně předpokládat, že obdrží brzy důchod ve výši umožňující zabezpečení jejich základních životních potřeb, se poskytne PnŽ s tím, že tato osoba je povinna v okamžiku, kdy očekávaný důchod obdrží, vrátit celý PnŽ nebo jeho část. Podmínkou pro poskytnutí PnŽ ve vratné formě je skutečnost, že očekávaný důchod má být poskytnut zpětně. Blíže upraveno v § 22 ZPHN.

- **Postup při podání žádosti o dávku a její administrace**

Nárok na PnŽ vzniká splněním všech zákonných podmínek, na základě podané písemné žádosti o dávku. Žádost je nezbytné podat na předepsaném tiskopisu Ministerstva práce a sociálních věcí nebo v elektronické podobě. Konkrétně řízení o dávkách HMN upravuje Hlava III ZPHN v § 67 – 79.

- **Formy poskytování dávky**

ZPHN rozlišuje formy výplaty dávky podle jejího charakteru tak, že PnŽ lze poskytovat jak v peněžní, tak věcné formě, popř. kombinovaně. Peněžní formou se rozumí poskytnutí dávky v hotovosti přímo klientovi, prostřednictvím poštovní poukázky nebo zasláním na bankovní účet. Věcnou formou se pak rozumí poskytnutí poukázky opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě nebo přímé zaplacení potřebné věci Úřadem práce ČR.

O způsobu výplaty rozhoduje plátce dávky (tj. Úřad práce ČR).

- **Výplata dávky**

PnŽ se vyplácí v kalendářním měsíci, za který náleží, v měsíčních lhůtách určených plátcem příspěvku. Žadatel o dávku si v žádosti volí jeden ze způsobů výplaty dávky, tj. na účet, v hotovosti nebo poštovní poukázkou. Konečný způsob výplaty určuje plátce tak, že bere v úvahu schopnosti a možnosti osoby s dávkou hospodařit a využít jí k účelu, ke kterému je určena. Zcela podrobně popsáno v § 43 ZPHN.

9. Doplatek na bydlení

- **Postavení dávky v systému pomoci v hmotné nouzi a její vztah k ostatním nepojistným dávkám**

Je dávka pomoci v hmotné nouzi, která společně s vlastními příjmy občana a příspěvkem na bydlení ze systému státní sociální podpory pomáhá uhradit odůvodněné náklady na bydlení. Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení (tj. nájmu, úhrad za služby spojené s užíváním bytu a úhrad nezbytné spotřeby energií) zůstala osobě/společně posuzovaným osobám částka živobytí. Podmínky nároku upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZPHN“).

- **Nárok na dávku**

Podmínkou nároku na doplatek na bydlení je získání nároku na příspěvek na živobytí. Doplatek na bydlení lze přiznat (s přihlédnutím k celkovým sociálním a majetkovým poměrům), i osobě, které příspěvek na živobytí nebyl přiznán, protože její rozhodný příjem/příjem společně posuzovaných osob přesáhl částku živobytí osoby/společně posuzovaných osob, ale nepřesáhl 1,3násobek této částky.

Nárok na doplatek na bydlení má vlastník bytu, nebo jiná osoba, která užívá byt na základě smlouvy, rozhodnutí, nebo jiného právního titulu a po splnění stavebně technických standardů kvality bydlení vlastník stavby pro individuální či rodinnou rekreaci, jejichž rozhodný příjem/příjem společně posuzovaných osob je po úhradě odůvodněných nákladů na bydlení nižší než částka jeho živobytí/částka živobytí společně posuzovaných osob.

Zákon pamatuje i na specifické situace spojené s bydlením. V případech hodných zvláštního zřetele může orgán pomoci v hmotné nouzi doplatek na bydlení poskytnout: do části bytu; po splnění hygienických podmínek do ubytovacího zařízení; po splnění stavebně technických standardů kvality bydlení do jiného než obytného prostoru. Jako případ hodný zvláštního zřetele se vždy považuje ubytování v pobytových sociálních službách (např. azylový dům, domov pro seniory, chráněné bydlení).

Nárok na doplatek na bydlení nevznikne, pokud osoba bezdůvodně odmítne možnost přiměřeného bydlení, které je povinna si aktivně hledat a za tímto účelem je také povinna o přiměřené bydlení požádat obec.

- **Okruh společně posuzovaných osob**

ZPHN zakotvuje stanovení okruhu pro jednotlivé dávky pomoci v hmotné nouzi stejně. Při stanovování tohoto okruhu se vychází především z § 4 zákona č. 110/2006 Sb.,

ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o životním a existenčním minimu“) kromě odlišností, které jsou přímo zakotveny v § 8 ZPHN.

V zásadě se společně posuzují rodiče a nezletilé nezaopatřené děti a manželé, dále jiné osoby, které společně žijí a uhrazují společně náklady na své potřeby. Krajská pobočka Úřadu práce může při rozhodování o dávce v případech, kdy některá ze společně posuzovaných osob prokáže, že se žadatelem společně neužívá byt, nebo u jiných osob, že společně nehospodaří, rozhodnout, že se k ní při posouzení nároku a výše doplatku na bydlení nepřihlíží.

○ **Stanovení rozhodného příjmu**

Pro účely dávek pomoci hmotné nouzi se berou v úvahu příjmy uvedené v § 7 zákona o životním a existenčním minimu a také tento zákon v § 8 upravuje způsob stanovení příjmů u osob majících příjmy z podnikání nebo ze samostatné výdělečné činnosti. Zákon o životním a existenčním minimu zároveň uvádí, které příjmy se nezapočítávají (např. stipendium, příspěvek na péči apod.).

ZPHN má příjmy upraveny v § 9 a započítávají se ve 3 úrovních: ze 70 % se započítávají příjmy z důchodů a ze závislé činnosti, z 80 % se započítávají příjmy z podpory v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci a dávky nemocenského pojištění a ze 100 % se započítávají ostatní příjmy.

Při podání žádosti o doplatek na bydlení se započítává průměr příjmů za 3 předcházející měsíce od měsíce podání žádosti. Reaguje se také na podstatný pokles příjmu, ke kterému může dojít 2 měsíce před podáním žádosti a musí trvat i v aktuálním měsíci podání žádosti. V průběhu poskytování doplatku na bydlení se přihlíží už jen k příjmu z jednoho předcházejícího měsíce k měsíci aktuálnímu, za který je dávka poskytována.

Příjmy nebo jejich část, jejichž zápočet do rozhodného příjmu pro účely stanovení nároku na dávku by nebylo s ohledem na účel, pro který má být dávka poskytnuta, spravedlivé požadovat, se do rozhodného příjmu nezapočítávají (správní uvážení Úřadu práce ČR).

○ **Jednotlivé typy bydlení, do kterých lze dávku poskytnout**

1. Byt a v případech zvláštního zřetele i část bytu (§ 33a odst. 1 a odst. 5 ZPHN, § 33c ZPHN) – musí se jednat o zkolaudovaný byt

2. Jiný než obytný prostor (§ 33 odst. 6 ZPHN, § 33a odst. 2 ZPHN, § 33b ZPHN, § 33c ZPHN) – musí být určen k bydlení podle právního titulu, musí být vyhodnocen jako případ hodný zvláštního zřetele, musí splňovat standardy kvality bydlení (kontroluje

stavební úřad)

3. Ubytovací zařízení (§ 33 odst. 6 ZPHN, § 33a odst. 3 ZPHN, § 33c ZPHN) - je vymezeno podle zákona o ochraně veřejného zdraví následovně:

- musí se jednat o zařízení, které provozuje osoba provozující živnost ubytovací služby,
- zároveň je v tomto zařízení ubytování poskytováno na dobu delší než dva měsíce v období šesti měsíců po sobě jdoucích (tzn. dlouhodobé ubytování)
- a současně má toto zařízení krajskou hygienickou stanicí schválen provozní řád.

Také musí být vyhodnoceno jako případ hodný zvláštního zřetele.

4. Stavba pro individuální či rodinou rekreaci, užívá-li ji vlastník (§ 33a odst. 4 ZPHN, § 33b ZPHN) – musí se užívat k trvalému bydlení, musí splňovat standardy kvality bydlení (kontroluje stavební úřad).

5. Pobytové sociální služby (§ 33 odst. 6 ZPHN) – jsou vždy považovány za případ hodný zvláštního zřetele (což neznamená, že je vždy nárok na doplatek na bydlení, ale žadatel musí splnit podmínky pro tuto dávku), musí být registrované podle zákona o sociálních službách, patří sem pouze služby, které jsou taxativně v ZPHN vyjmenovány.

○ **Skutečné a odůvodněné náklady na bydlení**

Skutečné náklady na bydlení jsou deklarované náklady na bydlení, které žadatel o dávku nebo příjemce dávky hradí. Skutečné náklady na bydlení tvoří součet jednotlivých nákladů na bydlení za všechny osoby, které fakticky hradí v tom jednom bytě, jiném než obytném prostoru nebo v místnosti v ubytovacím zařízení nebo pobytové sociální službě nebo ve stavbě pro individuální či rodinnou rekreaci.

Odůvodněnými náklady na bydlení jsou myšleny takové náklady, které jsou pro Úřad práce ČR uznatelné pro nárok a výši dávek. To znamená, že mohou být buď stejné, nebo nižší než náklady skutečné, které osoba v rámci žádosti o dávku fakticky předkládá. Ve většině případů se odůvodněné náklady na bydlení rozdělují na položky nájem, pravidelné úhrady za služby bezprostředně spojené s užíváním bytu a úhradu prokazatelné nezbytné spotřeby energií. Součet těchto položek tvoří celkové odůvodněné náklady na bydlení a započítávají se max. do výše, která je v místě obvyklá.

V některých případech je osobou doložena pouze jedna částka nákladů na bydlení (např. jde-li o ubytování v ubytovacím zařízení, v pobytové sociální službě). U ubytovacích zařízení se započítává výše odůvodněných nákladů na bydlení max. do 80 % nájemních normativních nákladů na bydlení podle zákona o státní sociální podpoře, u vlastníka stavby pro individuální či rodinnou rekreaci max. do 90 % vlastnických normativních nákladů na bydlení podle zákona o státní sociální podpoře a u pobytové sociální služby max. do 100 % nájemních normativních nákladů

na bydlení podle zákona o státní sociální podpoře.

Pokud na jednom pokoji (např. na ubytovně) bude bydlet více osob, které nejsou společně posuzované, určí se odůvodněné náklady na bydlení podílem všech osob užívající tento pokoj.

○ **Zvýšení příjmu vlastním přičiněním**

Jednou ze základních podmínek pro posuzování nároku na doplatek na bydlení je skutečnost, že si osoba, popř. společně posuzovaná osoba, nemohou zvýšit příjmy vlastním přičiněním. Zkoumání možnosti zvýšit si příjem vlastním přičiněním se provádí nejen při podání žádosti o doplatek na bydlení, ale je nutné ji zkoumat průběžně s tím, že některé skutečnosti je příjemce doplatku na bydlení povinen písemně oznamovat Úřadu práce ČR, např. získání majetku. ZPHN vymezuje tři oblasti, které mohou zvýšení příjmu osobě zabezpečit (blíže v §§ 11, 12, 13, 14 ZPHN), jde o:

1. Zvýšení příjmu řádným uplatněním nároků a pohledávek;
2. Zvýšení příjmu prodejem nebo jiným využitím majetku;
3. Zvýšení příjmu vlastní prací.

○ **Postup při podání žádosti o dávku a její administrace**

Žádost o doplatek na bydlení se podává na předepsaném tiskopisu na místně příslušné krajské pobočce Úřadu práce ČR dle faktického pobytu osoby, tzn. kde osoba bydlí nebo kde se fakticky zdržuje. O odvolání rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí.

○ **Formy poskytování dávky; výplata dávky**

Doplatek na bydlení se vyplácí jen v peněžní formě a lze jej použít bez souhlasu příjemce k přímé úhradě nájemného nebo služeb spojených s bydlením, a to tak, že plátce doplatku jej poukazuje pronajímateli nebo poskytovateli služeb. Vyplácí se v kalendářním měsíci, za který náleží; se souhlasem příjemce může být doplatek na bydlení, nepřesahuje-li jeho výše 100 Kč, vyplacen najednou po uplynutí delšího, nejdéle však ročního období.

10. Mimořádná okamžitá pomoc

- **Postavení dávky v systému pomoci v hmotné nouzi a její vztah k ostatním nepojistným dávkám; nárok na dávku**

Pojem mimořádná okamžitá pomoc (dále jen „MOP“) v sobě obsahuje dva významy. Jednak jde o název dávky samotné, jednak jde o vyjádření účelu této dávky, tj. dávka je poskytována mimo podmínky nároku na doplatek na bydlení a příspěvek na živobytí a určitou situaci řeší mimořádným způsobem okamžitě s ohledem na čas. Podstatné je, že osoba nemusí být v situaci hmotné nouze pro opakující se dávky, ale že se nachází ve specifické situaci, kterou právě bez mimořádné a okamžité pomoci ze strany státu nedokáže sama vyřešit. Na druhou stranu lze MOP, s výjimkou MOP poskytované z důvodu vážné újmy na zdraví, přiznat i při současném pobírání příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení.

MOP je dávkou jednorázovou, na kterou vzniká nárok v okamžiku, kdy je osoba orgánem pomoci v hmotné nouzi uznána za osobu v hmotné nouzi, protože se dostala do některé ze sociálních situací uvedených v zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZPHN“). Vždy se tato dávka váže ke konkrétní situaci spojené s výdajem, na který osoba (společně posuzovaná osoba) nemá dostatek finančních prostředků. Výdaj musí být v žádosti specifikován. MOP se vyplácí bezodkladně. Zákonná úprava umožňuje orgánu pomoci v hmotné nouzi správně uvážit, zda osobu, která se v konkrétní situaci vyžadující MOP nachází, uzná pro uvedený účel za osobu v hmotné nouzi. Zákon rozlišuje 7 typů MOP uvedených pod § 2 odst. 3, 4a a b, 5a, 5b, 5c, 6.

- **Okruh společně posuzovaných osob (dále jen „SPO“)**

Vzhledem k charakteru a účelu dávky MOP je speciálně pro jednotlivé situace u této dávky upraven okruh SPO. Bez SPO, tzn. jako jednotlivec je posuzována osoba, které hrozí vážná újma na zdraví, dále a z důvodu ohrožení osoby sociálním vyloučením. U zbylých typů dávek MOP, tedy u žádostí z důvodu postižení vážnou mimořádnou událostí živelní pohromou nebo jinou událostí, na úhradu jednorázového výdaje, na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby, na úhradu odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí, se SPO posuzuje. Okruh společně posuzovaných osob je určován stejným způsobem jako u opakujících se dávek pomoci v hmotné nouzi, tj. že se při stanovování tohoto okruhu vychází především z § 4 zákona o životním a existenčním minimu kromě odlišností, které jsou přímo zakotveny v § 8 ZPHN, oproti tomu u úhrady nezbytného jednorázového výdaje je možné posuzovat osobu bez SPO pouze na základě správního uvážení,

a to v případech, kdy nelze po osobě spravedlivě posuzování celého okruhu SPO požadovat.

- **Charakteristika jednotlivých situací mimořádné okamžité pomoci**

Zákon rozlišuje 7 typů MOP:

1. MOP újma na zdraví (§ 2 odst. 3 ZOHN) je určena k řešení výjimečných situací, kdy orgán pomoci v hmotné nouzi považuje za osobu v hmotné nouzi osobu, která nesplňuje podmínky stavu hmotné nouze, který podmiňuje přiznání příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení, ale má prokazatelně nedostatek finančních prostředků, a proto jí hrozí vážná újma na zdraví;
2. MOP mimořádná událost (§ 2 odst. 4 ZPHN) je zaměřena na poskytnutí pomoci osobě, která byla orgánem pomoci v hmotné nouzi uznána za osobu v hmotné nouzi z důvodu postižení vážnou mimořádnou událostí a její celkové sociální a majetkové poměry jsou takové, že jí neumožňují překonat nepříznivou situaci vlastními silami Vážnou mimořádnou událostí se rozumí zejména **živelní pohroma** (např. povodeň, vichřice a vyšší stupně větrné pohromy, zemětřesení), požár nebo jiná destruktivní událost, ekologická nebo průmyslová havárie;
3. MOP mimořádná událost (§ 2 odst. 4 ZPHN) je zaměřena na poskytnutí pomoci osobě, která byla orgánem pomoci v hmotné nouzi uznána za osobu v hmotné nouzi z důvodu postižení vážnou mimořádnou událostí a její celkové sociální a majetkové poměry jsou takové, že jí neumožňují překonat nepříznivou situaci vlastními silami Vážnou mimořádnou událostí se rozumí zejména **jiná událost**, kterou nebylo možné s ohledem na její rozsah předvídat ani jí předejít, v jejímž důsledku je osoba z důvodu nedostatku finančních prostředků ohrožena zejména ztrátou bydlení nebo nezajištěním základních životních potřeb.;
4. MOP jednorázový výdaj (§ 2 odst. 5 písm. a) ZPHN) je určena na úhradu nezbytného jednorázového výdaje. Jde o situaci, která je přímo vázána na správní uvážení Úřadu práce ČR. Jednorázový výdaj je pro uvedený účel charakterizován příkladmo (např. na pořízení dokladů), takže Úřad práce ČR umožňuje jeho využití i v dalších situacích, které nejsou v zákoně přímo uvedeny;
5. MOP na náklady spojené s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby (2 odst. 5 písm. b) ZPHN) je určena pro osobu, která byla Úřadem práce ČR uznána za osobu v hmotné nouzi, protože nemá vzhledem k příjmům a celkovým sociálním a majetkovým poměrům dostatečné prostředky na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby. Jde o situace, kdy se v domácnosti porouchá nebo schází předmět, který je nezbytný pro zajištění

základních životních potřeb (např. lednička, pračka, postel) a není tak nadále únosné v domácnosti fungovat bez konkrétního předmětu. Orgán pomoci v hmotné nouzi v rámci správního uvážení posuzuje, zda předmět, na jehož úhradu osoba žádá poskytnout MOP, má charakter nezbytného předmětu dlouhodobé potřeby.

6. MOP na náklady související se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí (§ 2 odst. 5 písm. c) ZPHN). Jde např. o situace, kdy rodina nemá dostatečné prostředky na úhradu školních pomůcek, nákladů spojených s účastí dítěte na škole v přírodě, na táboře, při sportovní činnosti.
7. MOP pro osobu, které hrozí sociální vyloučení (§ 2 odst. 6 ZPHN) je určena pro osobu, která byla uznána za osobu v hmotné nouzi, protože v daném čase, s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků, nemůže úspěšně řešit svoji situaci a je ohrožena sociálním vyloučením. Jde zejména o osoby propuštěné z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody, nebo osoby po ukončení léčby chorobných závislostí, propuštěné ze zdravotnického zařízení poskytovatele zdravotních služeb, psychiatrické léčebny nebo léčebného zařízení pro chorobné závislosti, osoby propuštěné ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy po dosažení zletilosti, respektive v 19 letech, nebo osoby, které nemají uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že jsou osobami bez přístřeší, anebo osoby, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiných osob.

○ **Stanovení rozhodného příjmu a rozhodného období příjmu a celkových sociálních a majetkových poměrů**

Pro účely dávek pomoci hmotné nouzi se berou v úvahu příjmy uvedené v § 7 zákona o životním a existenčním minimu a také tento zákon v § 8 upravuje způsob stanovení příjmů u osob majících příjmy z podnikání nebo ze samostatné výdělečné činnosti. Zákon o životním a existenčním minimu zároveň uvádí, které příjmy se nezapočítávají (např. stipendium, příspěvek na péči apod.).

ZPHN má příjmy upraveny v § 9 a započítávají se ve 3 úrovních: ze 70 % se započítávají příjmy z důchodů a ze závislé činnosti, z 80 % se započítávají příjmy z podpory v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci a dávky nemocenského pojištění a ze 100 % se započítávají ostatní příjmy.

Při podání žádosti o MOP se zjišťuje příjem v aktuálním měsíci podání žádosti a 3 kalendářní měsíce předcházející aktuálnímu měsíci podání žádosti. Pokud by nebylo s ohledem na účel pro který má být dávka poskytnuta, spravedlivé požadovat zjišťování a hodnocení příjmů a sociálních a majetkových poměrů za období 3 měsíců

předcházejících měsíci podání žádosti, může Úřad práce ČR určit, že bude příjem, sociální a majetkové poměry zjišťovat a hodnotit za období aktuálního měsíce podání žádosti.

Příjmy nebo jejich část, jejichž zápočet do rozhodného příjmu pro účely stanovení nároku na dávku by nebylo s ohledem na účel, pro který má být dávka poskytnuta, spravedlivé požadovat, se do rozhodného příjmu nezapočítávají (správní uvážení Úřadu práce ČR).

○ **Výše MOP, maximální roční limity**

U každého typu MOP je stanovena výše dávky samostatně. Výše MOP a její maximální roční limity, které jsou stanoveny násobky životního minima jednotlivce, jsou upraveny v § 37 ZPHN. Pokud vycházíme z výše životního minima jednotlivce účinného od 1. 1. 2023, jsou výše jednotlivých typů MOP uvedených v Kč následující:

- MOP újma na zdraví – doplní příjem osoby do výše existenčního minima – tj. 3 130,- Kč a u nezletilého nezaopatřeného dítěte do výše jeho životního minima (ŽM se zde odvíjí od věku dítěte);
- MOP mimořádná událost – živelní pohroma – až do výše patnáctinásobku životního minima jednotlivce, tzn. 72 900,- Kč;
- MOP mimořádná událost – jiná událost – až do výše dvacetinásobku životního minima jednotlivce, tzn. 97 200,- Kč;
- MOP jednorázový výdaj – není limitován – až do výše jednorázového výdaje;
- MOP předměty dlouhodobé potřeby – v rámci kalendářního roku nesmí překročit desetinásobek životního minima jednotlivce, tzn. 48 600,- Kč;
- MOP vzdělání nebo zájmová činnost dítěte – v rámci kalendářního roku nesmí překročit desetinásobek životního minima jednotlivce, tzn. 48 600,- Kč;
- MOP sociální vyloučení – až do výše 1.000 Kč na jednu dávku, avšak v rámci kalendářního roku nesmí překročit čtyřnásobek životního minima jednotlivce, tzn. 19 440,- Kč.

○ **Postup při podání žádosti o dávku a její administrace**

Dávka MOP je dávka jednorázová a současně nenároková. Nárok na ni vzniká dnem, kdy jí orgán pomoci v hmotné nouzi, na základě podané žádosti o dávku, přiznává. Žádost je nezbytné podat na předepsaném tiskopisu Ministerstva práce a sociálních věcí.

- **Formy poskytování dávky**

V peněžní nebo věcné formě (poukázka, přímá úhrada), popřípadě kombinací obou forem – konkrétně upraveno v § 42 odst. 4 a v § 43 ZPHN.

U MOP z důvodu jednorázového výdaje, na náklady spojené s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby a na úhradu odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí se prioritně vyplácí přímou úhradou nebo využitím poukázky na přímý odběr zboží. Pokud nelze užít těchto způsobů výplaty či není důvodné toto užití, lze vyplatit v hotovosti.

- **Výplata dávky**

MOP se vyplácí v české měně bezodkladně poté, co ji orgán pomoci v hmotné nouzi přizná. Bezodkladnost výplaty dávky vyplývá ze samotného charakteru dávky MOP. Žadatel o dávku si v žádosti volí jeden ze způsobů výplaty dávky, tj. na účet, v hotovosti nebo poštovní poukázkou, avšak o konečném způsobu výplaty rozhoduje orgán pomoci v hmotné nouzi s přihlédnutím ke konkrétní situaci a potřebám žadatele a SPO.

11. Příspěvek na mobilitu a průkaz osoby se zdravotním postižením

Příspěvek na mobilitu je dávkou, která je vyplácena podle zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 329/2011 Sb.“).

Zákon č. 329/2011 Sb. upravuje poskytování peněžitých dávek osobám se zdravotním postižením určených ke zmírnění sociálních důsledků jejich zdravotního postižení a k podpoře jejich sociálního začleňování. Obsahuje dvě nárokové dávky, kterými jsou příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku a dále upravuje také průkaz osoby se zdravotním postižením a některé nároky, které z průkazu vyplývají.

V širším kontextu lze říci, že opatření obsažená v zákoně č. 329/2011 Sb. jsou v souladu s Úmluvou Organizace spojených národů o právech osob se zdravotním postižením a Česká republika se jejich prostřednictvím snaží zajistit a podporovat realizaci lidských práv a základních svobod všem osobám se zdravotním postižením bez jakékoliv diskriminace.

Příspěvek na mobilitu je opakující se nárokovou dávkou a jejím hlavním cílem je podpořit mobilitu osob se zdravotním postižením, tzn. příspěť takové osobě k úhradě nákladů, které jí vznikají v souvislosti s nutnou dopravou během kalendářního měsíce.

Podmínky nároku na příspěvek na mobilitu má osoba:

- která je starší jednoho roku,
- která má nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením s označením ZTP nebo ZTP/P přiznaný podle předpisů účinných od 1. ledna 2014,
- která se opakovaně v kalendářním měsíci za úhradu dopravuje nebo je dopravována,
- které nejsou poskytovány pobytové sociální služby podle zákona o sociálních službách v domově pro osoby se zdravotním postižením, v domově pro seniory, v domově se zvláštním režimem nebo ve zdravotnickém zařízení ústavní péče.

Podmínky nároku na příspěvek na mobilitu musí být splněny po celý kalendářní měsíc. Výjimku tvoří podmínka opakovaného dopravování za úhradu, která nemusí být plněna po celý kalendářní měsíc. Splnění podmínky opakovaného dopravování za úhradu prokazuje žadatel čestným prohlášením.

Krajská pobočka Úřadu práce ČR může z důvodů hodných zvláštního zřetele přiznat příspěvek na mobilitu i osobě, které jsou poskytovány pobytové sociální služby, tzn., že osoba se nachází v domově pro osoby se zdravotním postižením, v domově pro seniory, v domově se zvláštním režimem nebo může být umístěna ve zdravotnickém zařízení ústavní péče, pokud tato osoba splňuje ostatní zákonem

stanovené podmínky. Podmínka opakovaného dopravování za úhradu se v tomto případě neprokazuje čestným prohlášením, ale jiným věrohodným způsobem, například doložením potvrzení o návštěvě lékaře apod.

Řízení o příspěvku na mobilitu

- řízení o přiznání příspěvku na mobilitu se zahajuje na základě písemné žádosti podané na tiskopisu předepsaném Ministerstvem práce a sociálních věcí,
- řízení je zahájeno dnem, kdy je žádost doručena příslušné krajské pobočce Úřadu práce ČR (žádost se podává v místě trvalého pobytu žadatele o příspěvek).

V rámci řízení o příspěvku na mobilitu může nastat:

1) žádost o příspěvek na mobilitu je podána společně se žádostí o přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením

- jde o 2 správní řízení,
- krajská pobočka Úřadu práce ČR přeruší na dobu posouzení zdravotního stavu řízení o průkazu osoby se zdravotním postižením a současně přeruší řízení o příspěvku na mobilitu, pokud probíhá řízení o průkazu osoby se zdravotním postižením,

Při posuzování zdravotního stavu posuzující lékař vychází zejména z nálezů ošetřujícího lékaře, popřípadě také z vyšetření dětského klinického psychologa v případě pervazivních vývojových poruch, výsledků funkčních vyšetření a výsledků vlastního vyšetření lékaře, který plní úkoly okresní správy sociálního zabezpečení (OSSZ). V posudkové praxi OSSZ je nálezem ošetřujícího lékaře tiskopis „Lékařský nález“. Tento tiskopis na základě požadavku OSSZ vyplňuje praktický lékař, který posuzovanou osobu registruje. S tímto vyplněným tiskopisem získává OSSZ obvykle také další lékařské zprávy, obsahující mj. výsledky funkčních vyšetření posuzované osoby. Žadatel o průkaz osoby se zdravotním postižením a držitel tohoto průkazu je povinen podrobit se vyšetření zdravotního stavu lékařem plnícím úkoly OSSZ, popřípadě lékařem určeným ČSSZ, podrobit se vyšetření zdravotního stavu u poskytovatele zdravotních služeb určeného OSSZ anebo jinému odbornému vyšetření, předložit určenému poskytovateli zdravotních služeb lékařské nálezy ošetřujících lékařů, které mu byly vydány, sdělit a doložit další údaje, které jsou významné pro posouzení zdravotního stavu a vypracování posudku, nebo poskytnout jinou součinnost, která je potřebná k vypracování posudku, je-li k tomu OSSZ vyzván, a to ve lhůtě, kterou OSSZ určí.

- vznikne-li osobě po posouzení zdravotního stavu nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením s označením ZTP nebo ZTP/P, dokončí krajská pobočka Úřadu práce ČR řízení o přiznání průkazu osoby se zdravotním

postižením standardním způsobem a následně pokračuje v řízení o příspěvku na mobilitu, tzn. zašle žadateli vyrozumění o pokračování řízení a zároveň v souladu s § 36 odst. 3 správní řád dá účastníku řízení před vydáním rozhodnutí možnost vyjádřit se k podkladům rozhodnutí a následně příspěvek na mobilitu přizná,

- nevznikne-li osobě po posouzení zdravotního stavu nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením vůbec nebo vznikne osobě nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením s označením TP, dokončí krajská pobočka Úřadu práce ČR řízení o přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením standardním způsobem a následně pokračuje v řízení o příspěvku na mobilitu, tzn. zašle žadateli vyrozumění o pokračování řízení a zároveň v souladu s § 36 odst. 3 správního řádu dá účastníku řízení před vydáním rozhodnutí možnost vyjádřit se k podkladům rozhodnutí a následně příspěvek na mobilitu zamítne. Pokud dojde k odvolání proti rozhodnutí o průkazu osoby se zdravotním postižením, dokončí krajská pobočka Úřadu práce ČR řízení o příspěvku na mobilitu až po skončení odvolacího řízení o průkazu osoby se zdravotním postižením.

2) žádost o příspěvek na mobilitu je podána samostatně a žadatel je již držitelem průkazu s označením ZTP nebo ZTP/P

- jde o jedno správní řízení,
- krajská pobočka Úřadu práce ČR vychází z posouzení zdravotního stavu, které již bylo vyhotoveno pro účely řízení o průkazu osoby se zdravotním postižením,
- je-li žadatel o příspěvek na mobilitu držitelem průkazu osoby se zdravotním postižením označený symbolem ZTP/P bez omezení, nemusí v tomto případě krajská pobočka Úřadu práce ČR zasílat v souladu s § 36 odst. 3 správního řádu možnost vyjádření se k podkladům rozhodnutí, ale může příspěvek na mobilitu bez dalšího přiznat (vyhovuje žadateli v plném rozsahu). V ostatních případech musí být dána žadateli možnost před vydáním rozhodnutí vyjádřit se k podkladům rozhodnutí.

Výše a výplata příspěvku na mobilitu

Výše příspěvku na mobilitu činí za kalendářní měsíc 900 Kč.

U osob, které využívají po celý kalendářní měsíc zdravotnický prostředek pro dlouhodobou domácí oxygenoterapii nebo zdravotnický prostředek pro domácí plicní umělou ventilaci činí příspěvek na mobilitu 2 900 Kč. Příspěvek na mobilitu ve výši 2 900 Kč je časově omezen do 31. prosince 2024.

Nárok na výplatu příspěvku nenáleží za kalendářní měsíc, jestliže je oprávněné osobě po celý tento kalendářní měsíc poskytována zdravotní péče v průběhu hospitalizace.

Dávka se vyplácí zpětně, tzn. do konce kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, za který dávka náleží.

Příspěvek na mobilitu může být vyplácen také jednou splátkou za 3 kalendářní měsíce zpětně, a to na žádost příjemce.

Dávka se vyplácí v české měně, a to buď převodem na platební účet určený příjemcem dávky, popřípadě zvláštním příjemcem dávky nebo může být vyplácena také poštovním poukazem.

Příspěvek na mobilitu se do ciziny nevypplácí.

Dávka se považuje za vyplacenou dnem odepsání příslušné částky z účtu Úřadu práce České republiky.

Podmínky nároku na průkaz osoby se zdravotním postižením:

Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením má:

- osoba starší 1 roku,
- s tělesným, smyslovým nebo duševním postižením charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu,
- její zdravotní stav podstatně omezuje její schopnost pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra.

Dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav = takový nepříznivý zdravotní stav, který podle poznatků lékařské vědy trvá nebo má trvat déle než 1 rok.

○ Posuzování zdravotního stavu

Posuzování zdravotního stavu pro účely přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením provádí lékaři OSSZ, popřípadě lékaři určení ČSSZ. Pro potřeby odvolacího orgánu vypracovávají zdravotní posudky posudkové komise Ministerstva práce a sociálních věcí.

Vypracování posudku o zdravotním stavu si vyžádá vždy ten orgán, který o průkazu osoby se zdravotním postižením rozhoduje (tzn. v prvním stupni řízení je to příslušná krajská pobočka Úřadu práce ČR, ve druhém stupni řízení je to odvolací orgán Ministerstva práce a sociálních věcí).

Vypracovaný posudek o zdravotním stavu slouží krajské pobočce Úřadu práce ČR, která o dávce nebo průkazu rozhoduje jako podklad pro vyhotovení rozhodnutí ve věci.

Posudek o zdravotním stavu není sám o sobě rozhodnutím a nelze proti němu uplatnit opravné prostředky. Opravný prostředek lze uplatnit až proti vydanému rozhodnutí.

Odvolání se podává k nadřízenému orgánu, a to prostřednictvím krajské pobočky Úřadu práce ČR, která napadené rozhodnutí vydala.

Při posuzování zdravotního stavu posuzující lékař vychází zejména z nálezů ošetřujícího lékaře, popřípadě také z vyšetření dětského klinického psychologa v případě pervazivních vývojových poruch, výsledků funkčních vyšetření a výsledků vlastního vyšetření lékaře, který plní úkoly OSSZ. V posudkové praxi OSSZ je nálezem ošetřujícího lékaře tiskopis „Lékařský nález“. Tento tiskopis na základě požadavku OSSZ vyplňuje praktický lékař, který posuzovanou osobu registruje. S tímto vyplněným tiskopisem získává OSSZ obvykle také další lékařské zprávy, obsahující mj. výsledky funkčních vyšetření posuzované osoby. Žadatel o průkaz osoby se zdravotním postižením a držitel tohoto průkazu je povinen podrobit se vyšetření zdravotního stavu lékařem plnícím úkoly OSSZ, popřípadě lékařem určeným ČSSZ, podrobit se vyšetření zdravotního stavu u poskytovatele zdravotních služeb určeného OSSZ anebo jinému odbornému vyšetření, předložit určenému poskytovateli zdravotních služeb lékařské nálezy ošetřujících lékařů, které mu byly vydány, sdělit a doložit další údaje, které jsou významné pro posouzení zdravotního stavu a vypracování posudku, nebo poskytnout jinou součinnost, která je potřebná k vypracování posudku, je-li k tomu OSSZ vyzván, a to ve lhůtě, kterou OSSZ určí.

Pro účely přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením se při posuzování schopnosti pohyblivosti a orientace hodnotí:

- zdravotní stav a funkční schopnosti fyzické osoby,
- zda jde o dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav,
- zda jde o podstatné omezení schopnosti pohyblivosti nebo orientace a závažnost funkčního postižení.

Které zdravotní stavy lze považovat za podstatné omezení schopnosti pohyblivosti a orientace stanoví vyhláška č. 388/2011 Sb.

Při posuzování podstatného omezení schopnosti pohyblivosti a orientace u zdravotního stavu, který není uveden ve vyhlášce č. 388/2011 Sb., se hodnotí, kterému ze zdravotních stavů ve vyhlášce uvedených funkční postižení odpovídá nebo je s ním funkčními důsledky srovnatelné.

Za funkční schopnosti se považují tělesné, smyslové a duševní schopnosti, znalosti a dovednosti nezbytné pro schopnost pohyblivosti a orientace. Při posuzování se funkční schopnosti fyzické osoby porovnávají se schopnostmi stejně staré fyzické osoby bez znevýhodnění a hodnotí se s využitím běžně dostupných kompenzačních pomůcek.

Při hodnocení závažnosti funkčního postižení pohyblivosti a orientace se vychází z poruchy funkčních schopností s nejvýznamnějším dopadem na schopnost pohyblivosti nebo orientace.

○ **Náležitosti průkazu**

Průkaz osoby se zdravotním postižením je veřejnou listinou. Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, stanoví jeho povinné údaje, kterými jsou:

- jméno, popřípadě jména, a příjmení,
- datum narození,
- fotografie držitele průkazu,
- podpis držitele průkazu; podpis držitele průkazu se nevyžaduje, pokud je jeho opatření spojeno s těžko překonatelnou překážkou,
- datum vydání průkazu,
- označení orgánu, který průkaz vydal,
- doba platnosti průkazu,
- označení druhu průkazu osoby se zdravotním postižením; průkaz může být doplněn o symbol označení osoby s úplnou nebo praktickou hluchotou nebo osoby hluchoslepe anebo osoby úplně nebo prakticky nevidomé, pokud osoba o označení tímto symbolem požádá.

○ **Typy průkazů**

Průkaz označený symbolem TP: nárok na něj má osoba se středně těžkým funkčním postižením pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra.

Průkaz označený symbolem ZTP: nárok na něj má osoba s těžkým funkčním postižením pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra.

Průkaz označený symbolem ZTP/P: nárok na něj má osoba se zvlášť těžkým funkčním postižením nebo úplným postižením pohyblivosti nebo orientace s potřebou průvodce, včetně osob s poruchou autistického spektra.

○ **Doba platnosti průkazu a trvání nároku na průkaz**

1. Doba platnosti průkazu jako veřejné listiny končí:

- uplynutím doby na něm vyznačené (u osob do 18 let věku je doba platnosti průkazu nejvýše 5 let, u osob starších 18 let věku nejvýše 10 let),
- ohlášením jeho ztráty nebo odcizení,
- smrtí držitele průkazu nebo je-li držitel průkazu prohlášen za mrtvého,
- rozhodnutím krajské pobočky Úřadu práce ČR o neplatnosti průkazu osoby se zdravotním postižením.

Krajská pobočka Úřadu práce ČR vydá rozhodnutí o neplatnosti průkazu osoby se zdravotním postižením v těchto zákonem stanovených případech:

- průkaz obsahuje neoprávněně provedené změny nebo nesprávné údaje,
- došlo k podstatné změně podoby držitele průkazu,
- průkaz je poškozen tak, že zápisy v něm uvedené jsou nečitelné nebo je porušena jeho celistvost,
- držitel průkazu nesplní některou z povinností, které mu ukládá zákon (např. nepodrobí se vyšetření zdravotního stavu, nepředloží lékařské nálezy ošetřujících lékařů, které mu byly vydány, nesdělí nebo nedoloží další údaje, které jsou významné pro vypracování posudku, případně neposkytne jinou součinnost, která je potřebná pro vypracování posudku),
- bylo rozhodnuto o změně nároku na průkaz nebo o zániku nároku na průkaz.

2. Doba trvání nároku na průkaz osoby se zdravotním postižením představuje období (časový úsek), po které platí výsledek posouzení schopnosti pohyblivosti a orientace žadatele o průkaz. Platnost výsledku posouzení může být časově omezena nebo je bez časového omezení.

Doba platnosti průkazu nemůže být delší, než je doba, po kterou trvá nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením!

○ **Benefity plynoucí držitelům průkazů**

Osoba, která je držitelem průkazu osoby se zdravotním postižením má nárok na různé benefity, které se liší podle toho, jaký typ průkazu vlastní.

Držitel průkazu označený symbolem TP má nárok na následující benefity:

- vyhrazené místo k sedění ve veřejných dopravních prostředcích pro pravidelnou hromadnou dopravu osob, s výjimkou dopravních prostředků, v nichž je místo k sedění vázáno na zakoupení místenky,
- přednost při osobním projednávání své záležitosti, vyžaduje-li toto jednání delší čekání, zejména stání; za osobní projednávání záležitostí se nepovažuje nákup v obchodech ani obstarávání placených služeb ani ošetření a vyšetření ve zdravotnických zařízeních.

Držitel průkazu označený symbolem ZTP má nárok na následující benefity:

- stejné výhody jako má držitel průkazu s označením TP,
- bezplatnou dopravu pravidelnými spoji místní veřejné hromadné dopravy osob (tramvaji, trolejbusy, autobusy, metrem),

- slevu 75 % jízdného ve druhé vozové třídě osobního vlaku a rychlíku ve vnitrostátní přepravě a slevu 75 % v pravidelných vnitrostátních spojkách.

Držitel průkazu označený symbolem ZTP/P má nárok na následující benefity:

- stejné výhody jako mají držitelé průkazů s označením TP a ZTP,
- bezplatnou dopravu průvodce veřejnými hromadnými dopravními prostředky v pravidelné vnitrostátní osobní hromadné dopravě,
- bezplatnou dopravu vodícího psa, je-li osoba úplně nebo prakticky nevidomá, pokud ji nedoprovází průvodce.

Osobě, která je držitelem průkazu ZTP nebo ZTP/P, a průvodci držitele průkazu ZTP/P, může být dále poskytnuta sleva ze vstupného na divadelní a filmová představení, koncerty a jiné kulturní a sportovní akce. Tyto benefity jsou nenárokové.

Osoby, které jsou držiteli průkazu TP, ZTP nebo ZTP/P, mají nároky na některé další výhody, ty však upravují jiné právní předpisy. Jsou to například: zákon o daních z příjmů, zákon o správních poplatcích, zákon o pozemních komunikacích, zákon o dani z nemovitosti a další.

○ **Řízení o přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením**

- řízení o přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením se zahajuje na základě písemné žádosti podané na tiskopisu předepsaném Ministerstvem práce a sociálních věcí,
- řízení o změně nároku na průkaz osoby se zdravotním postižením může být zahájeno též z moci úřední; podnět k zahájení řízení z moci úřední může podat také OSSZ, pokud na základě výsledku posouzení zdravotního stavu zjistí posudkově významné skutečnosti, které jsou rozhodné pro nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením,
- řízení je zahájeno dnem, kdy je žádost doručena příslušné krajské pobočce Úřadu práce ČR,
- krajská pobočka Úřadu práce ČR požádá příslušnou OSSZ o posouzení schopnosti pohyblivosti a orientace žadatele o průkaz,
- na dobu, po kterou OSSZ posuzuje zdravotní stav žadatele o průkaz osoby se zdravotním postižením, krajská pobočka Úřadu práce ČR vždy přerušuje řízení; řízení se přerušuje vydáním usnesení, proti kterému se nelze odvolat,
- po obdržení posudku od OSSZ pokračuje Úřad práce ČR v řízení, tzn., že zašle žadateli vyrozumění o pokračování řízení a zároveň v souladu s § 36 odst. 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, dá účastníku řízení před vydáním rozhodnutí možnost vyjádřit se k podkladům rozhodnutí. Následně vydá ve věci rozhodnutí. Při rozhodování o přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením se krajská pobočka Úřadu práce ČR

řídí posudkem vydaným OSSZ. Tento posudek je součástí rozhodnutí o přiznání, případně zamítnutí průkazu osoby se zdravotním postižením.

Průkaz osoby se zdravotním postižením vydá krajská pobočka Úřadu práce ČR po předložení fotografie a zaplacení správního poplatku.

12. Příspěvek na zvláštní pomůcku

Právní úprava

- Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 329/2011 Sb.“)
 - Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 582/1991 Sb.“)
 - Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 500/2004 Sb.“)
 - Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 110/2006 Sb.“)
 - Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 111/2006 Sb.“)
 - Vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením (dále jen „vyhláška“)
- **Postavení dávky v systému dávek pro osoby se zdravotním postižením a její vztah k ostatním nepojistným dávkám**
 - Jedná se o jednorázovou sociální dávku v systému dávek pro osoby se zdravotním postižením. Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku se nezapočítává do příjmu oprávněné osoby (např. pro stanovení nároku na jiné příjmově testované nepojistné dávky – např. dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky státní sociální podpory).
 - **Nárok na dávku** (§ 9 zákona č. 329/2011 Sb.)

Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku má osoba se zdravotním postižením charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu uvedeným v příloze zákona č. 329/2011 Sb., a její zdravotní stav nevylučuje přiznání tohoto příspěvku.

Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku poskytovaný na pořízení motorového vozidla nebo speciálního zádržního systému má osoba, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí, autistickou poruchu s těžkým funkčním postižením anebo těžkou nebo hlubokou mentální retardací charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, a její zdravotní stav nevylučuje přiznání tohoto příspěvku. Za dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav se pro účely tohoto zákona považuje nepříznivý zdravotní stav, který podle poznatků lékařské vědy trvá nebo má trvat déle než 1 rok.

Příspěvek se poskytuje osobě starší: **3 let** – na pořízení motorového vozidla, schodolezu, stropního zvedacího systému, svislé zdvihací plošiny, šikmé zvedací plošiny, schodišťové sedačky nebo na úpravu bytu; **15 let** - na pořízení vodícího psa,

nebo **1 roku** v ostatních případech. Příspěvek na zvláštní pomůcku nelze poskytnout, jestliže zvláštní pomůcka je zdravotnickým prostředkem, který je částečně hrazen z veřejného zdravotního pojištění. Příspěvek se poskytuje na zvláštní pomůcku v základním provedení, které osobě vzhledem k jejímu zdravotnímu postižení plně vyhovuje a splňuje podmínku nejmenší ekonomické náročnosti. Příspěvek na zvláštní pomůcku, který je poskytován na pořízení motorového vozidla, se opětovně poskytne při splnění podmínek v zákoně 329/2011 Sb., nejdříve po uplynutí 84 kalendářních měsíců po sobě jdoucích.

- **Posuzování zdravotního stavu (§ 8 zákona č. 582/1991Sb.)**

Krajská pobočka Úřadu práce ČR zašle příslušné okresní správě sociálního zabezpečení (OSSZ) žádost o posouzení zdravotního stavu žadatele. Posouzení zdravotního stavu v odvolacím řízení je v kompetenci posudkové komise Ministerstva práce a sociálních věcí.

Při posuzování zdravotního stavu posuzující lékař vychází zejména z nálezů ošetřujícího lékaře, popřípadě také z vyšetření dětského klinického psychologa v případě pervazivních vývojových poruch, výsledků funkčních vyšetření a výsledků vlastního vyšetření lékaře, který plní úkoly OSSZ. V posudkové praxi OSSZ je nálezem ošetřujícího lékaře tiskopis „Lékařský nález“. Tento tiskopis na základě požadavku OSSZ vyplňuje praktický lékař, který posuzovanou osobu registruje. S tímto vyplněným tiskopisem získává OSSZ obvykle také další lékařské zprávy, obsahující mj. výsledky funkčních vyšetření posuzované osoby. Žadatel o přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku je povinen podrobit se vyšetření zdravotního stavu lékařem plnícím úkoly OSSZ, popřípadě lékařem určeným ČSSZ, podrobit se vyšetření zdravotního stavu u poskytovatele zdravotních služeb určeného OSSZ anebo jinému odbornému vyšetření, předložit určenému poskytovateli zdravotních služeb lékařské nálezy ošetřujících lékařů, které mu byly vydány, sdělit a doložit další údaje, které jsou významné pro posouzení zdravotního stavu a vypracování posudku, nebo poskytnout jinou součinnost, která je potřebná k vypracování posudku, je-li k tomu OSSZ vyzván, a to ve lhůtě, kterou OSSZ určí.

Při posuzování zdravotního stavu se posudkový orgán vyjádří, zda z obecného hlediska posuzovaný splňuje/nesplňuje zdravotní podmínku k přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku podle kategorie pomůcek, tj. zda se jedná o osobu s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí, osobu se zdravotním postižením interní povahy způsobujícím těžké omezení pohyblivosti nebo osobu s těžkým sluchovým postižením, osobu s těžkým zrakovým postižením anebo osobu s těžkou nebo hlubokou mentální retardací. Zároveň uvede, zda se nejedná/jedná o zdravotní stav vylučující přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku.

- **Druhy a typy zvláštních pomůcek**_(podrobnější rozdělení podle zdravotního postižení v příloze č. 1 vyhlášky)

I. osobám s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí se poskytuje příspěvek na tyto zvláštní pomůcky:

- dodatečná úprava motorového vozidla; jedná se o úpravy vyžadující montáž, například ruční ovládání, usnadňování nastupování, nakládání vozíku,
- stavební práce spojené s uzpůsobením koupelny a WC, a to včetně stavebních prací spojených s rozšířením dveří v rámci uzpůsobení koupelny a WC; jedná se o stavební práce a s nimi nezbytně související materiál na úpravu, nikoli však o obklady, podlahové krytiny, sanitu apod.,
- speciální komponenty osobního počítače, například uzpůsobená klávesnice, myš, speciální programové vybavení umožňující ovládání počítače ústy, pohybem očí nebo pohybem hlavy,
- nájezdové ližiny,
- přenosná rampa,
- schodolez,
- svislá zdvihací plošina, včetně instalace,
- šikmá zvedací plošina, včetně instalace,
- stropní zvedací systém, včetně instalace,
- roštová rampa, včetně instalace,
- stavební práce spojené s rozšířením dveří v bytě,
- schodišťová sedačka, včetně instalace.

II. osobám s těžkým zrakovým postižením se poskytuje příspěvek na tyto zvláštní pomůcky:

- kalkulátor s hlasovým výstupem,
- digitální zápisník pro zrakově postižené s hlasovým výstupem nebo braillovým displejem,
- speciální programové vybavení pro zrakově postižené,
- elektronická orientační pomůcka pro zrakově postižené a hluchoslepé; jedná se o akustické orientační majáky, vysílačky pro ovládání akustických orientačních majáků, pomůcky na zachytávání vysokých překážek,
- multifunkční elektronická komunikační pomůcka pro zrakově postižené a hluchoslepé; jedná se o stolní nebo mobilní telefony se zvětšenou a kontrastní klávesnicí, ozvučené mobilní telefony nebo tablety se speciálními funkcemi či příslušenstvím pro zrakově postižené,
- měřicí přístroje pro domácnost s hlasovým nebo hmatovým výstupem,
- vodící pes,
- psací stroj pro nevidomé,
- popisovací kleště pro nevidomé,
- indikátor barev pro nevidomé,
- braillový displej pro nevidomé,
- tiskárna reliéfních znaků pro nevidomé,

- hlasové popisovače pro nevidomé a hluchoslepé,
- digitální čtecí přístroj pro nevidomé s hlasovým výstupem,
- diktafon,
- kamera s hlasovým výstupem,
- kamerová zvětšovací lupa,
- digitální zvětšovací lupa.

III. osobám těžce sluchově postiženým se poskytuje příspěvek na tyto zvláštní pomůcky:

- signalizační systémy nahrazující zvukové signály světelnou či vibrační signalizací, včetně instalace; jedná se například o signalizaci pláče dítěte, bytového zvonku, domovního zvonku, telefonního zvonění či výstražných jevů,
- speciální programové vybavení pro edukaci a reedukaci sluchu umožňující nácvik mluvení, odezírání nebo znakového jazyka; jedná se o aplikace do telefonu a programy do osobního počítače,
- individuální indukční smyčka,
- elektronická orientační pomůcka pro zrakově postižené a hluchoslepé; jedná se o akustické orientační majáky, vysílačky pro ovládání akustických orientačních majáků, pomůcky na zachytávání vysokých překážek,
- multifunkční elektronická komunikační pomůcka pro zrakově postižené a hluchoslepé; jedná se o stolní nebo mobilní telefony se zvětšenou a kontrastní klávesnicí, ozvučené mobilní telefony nebo tablety se speciálními funkcemi či příslušenstvím pro zrakově postižené,
- pomůcka pro poslech zařízení způsobilého k reprodukci rozhlasového nebo televizního vysílání nebo pomůcka pro poslech zařízení k reprodukci zvukových nebo zvukově obrazových záznamů,
- telefonní zesilovač,
- pomůcka pro přenos zvuku; jedná se o mikrofon nebo přijímač, případně o jejich kombinaci,
- zařízení umožňující komunikaci; jedná se o zařízení s podporou minimálně 4G LTE internetu, předním fotoaparátem minimálně 2 Mpx, displejem minimálně 5,8", a optickou stabilizací obrazu.

IV. osobám se zdravotním postižením interní povahy způsobující těžké omezení pohyblivosti se poskytuje příspěvek na tyto zvláštní pomůcky:

- nájezdové ližiny,
- přenosná rampa,
- schodolez,
- svislá zdvihací plošina, včetně instalace,
- šikmá zvedací plošina, včetně instalace,
- roštová rampa, včetně instalace,
- schodišťová sedačka, včetně instalace,
- dodatečná úprava motorového vozidla; jedná se o úpravy vyžadující montáž, například ruční ovládání, usnadňování nastupování, nakládání vozíku,

- stavební práce spojené s rozšířením dveří v bytě,
- stavební práce spojené s uzpůsobením koupelny a WC, a to včetně stavebních prací spojených s rozšířením dveří v rámci uzpůsobení koupelny a WC; jedná se o stavební práce a s nimi nezbytně související materiál na úpravu, nikoli však o obklady, podlahové krytiny, sanitu apod.

V. osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 5 přílohy k zákonu č. 329/2011 Sb. se poskytuje příspěvek na tyto zvláštní pomůcky:

- motorové vozidlo,
- speciální zádržné systémy, nikoli však běžné dětské autosedačky.

○ **Srovnatelnost** (odst. 14 § 9 zákona č. 329/2011 Sb.)

Porovnání srovnatelnosti zvláštní pomůcky neuvedené v seznamu přílohy 1 vyhlášky se zvláštní pomůckou uvedenou v tomto seznamu probíhá individuálně, a to na základě posouzení technických parametrů a možnosti využití s ohledem na žadatelovu zdravotní indikaci.

○ **Posuzování příjmu** (§ 11 zákona č. 329/2011 Sb.)

Pro účely nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku se příjmem osoby nebo společně posuzovaných osob rozumí příjmy podle zákona č. 110/2006 Sb. Podle tohoto zákona se rovněž stanovuje okruh společně posuzovaných osob. Rozhodným obdobím, za které se zjišťuje příjem, je kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu měsíci, ve kterém byla podána žádost o příspěvek na zvláštní pomůcku. Příjem se stanoví jako měsíční průměr příjmů žadatele o příspěvek na zvláštní pomůcku nebo součtu měsíčních příjmů žadatele o příspěvek na zvláštní pomůcku a osob s ním společně posuzovaných.

○ **Výše dávky** (§ 10 zákona č. 329/2011 Sb.)

Cena pomůcky je nižší než 10 000 Kč – spoluúčast osoby 1 000 Kč; cena pomůcky vyšší než 10 000 Kč – spoluúčast osoby 10 % z předpokládané nebo již zaplacené ceny zvláštní pomůcky. Maximální výše příspěvku na zvláštní pomůcku činí 350 000 Kč, s výjimkou příspěvku na zvláštní pomůcku poskytnutého na pořízení svislé zdvihací plošiny nebo šikmé zvedací plošiny, jehož maximální výše činí 500 000 Kč.

○ **Postup při podání žádosti o dávku a její administrace** (zákon č. 500/2004 Sb., § 21-26 zákona č. 329/2011 Sb.)

Přijetí žádosti, kontrola úplnosti žádosti, zaslání žádosti na OSSZ o posouzení zdravotního stavu žadatele + vydání usnesení o přerušení správního řízení, po obdržení posudku posudkového lékaře pokračování v řízení + zaslání oznámení o pokračování řízení žadateli, vydání rozhodnutí o ne/přiznání příspěvku.

- **Výplata dávky** (§ 19 zákona č. 329/2011 Sb.)

Příspěvek na zvláštní pomůcku se vyplatí do konce kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, v němž rozhodnutí o jeho přiznání nabylo právní moci.

- **Vrácení příspěvku** nebo jeho poměrné části (§ 12 zákona č. 329/2011 Sb.)

Osoba, které byl vyplacen příspěvek na zvláštní pomůcku, je povinna tento příspěvek nebo jeho poměrnou část vrátit, jestliže nepoužila celý příspěvek (nebo v plné výši) do 3 měsíců ode dne jeho vyplacení nebo ve lhůtě stanovené krajskou pobočkou Úřadu práce ČR na pořízení zvláštní pomůcky; v období před uplynutím 60 kalendářních měsíců po sobě jdoucích ode dne vyplacení příspěvku nebo v období před uplynutím 84 kalendářních měsíců po sobě jdoucích ode dne vyplacení příspěvku poskytnutého na pořízení motorového vozidla přestala pomůcku užívat a další povinnosti uvedené v § 12.

13. Náhradní výživné

Sociální dávka náhradní výživné je upravena zákonem č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném), který nabyl účinnosti 1. července 2021.

Nezaopatřené dítě má nárok na náhradní výživné v případě, že fyzická osoba, která má k nezaopatřenému dítěti vyživovací povinnost (dále jen "povinná osoba"), tuto svou povinnost neplní, při splnění podmínek, že k vymožení pohledávek na výživné probíhá exekuční řízení nebo řízení o soudním výkonu rozhodnutí; to neplatí, pokud soudní výkon rozhodnutí nebo exekuce byly zastaveny pro nemajetnost povinné osoby podle § 268 odst. 1 písm. e) občanského soudního řádu, a to v posledních 4 měsících před podáním žádosti, popřípadě v průběhu řízení o náhradní výživné nebo po přiznání nároku na náhradní výživné, a má na území České republiky bydliště podle zákona o pomoci v hmotné nouzi.

Oprávněnou osobou je nezaopatřené dítě, které má v České republice trvalý pobyt a dále v některých dalších případech uvedených v zákoně o náhradním výživném. Oprávněnou osobou není nezaopatřené dítě v plném přímém zaopatření zařízení pro péči o děti a mládež a nezaopatřené dítě mající nárok na dávku péčovské péče příspěvek na úhradu potřeb dítěte.

Pokud je nezaopatřené dítě nezletilé, v řízení o náhradní výživné ho zastupuje osoba, která je příjemcem výživného.

Výše náhradního výživného se stanoví jako rozdíl výše měsíční dávky výživného stanoveného soudem a částečného plnění výživného s tím, že měsíční výše náhradního výživného činí nejvýše 3 000 Kč.

O náhradním výživném rozhodují krajské pobočky Úřadu práce ČR, resp. jejich kontaktní pracoviště místně příslušná podle místa trvalého pobytu oprávněné osoby (nezaopatřeného dítěte).

Žádost o náhradní výživné se podává na tiskopise stanoveném Ministerstvem práce a sociálních věcí. K žádosti se povinně přikládá rozsudek nebo soudem schválená dohoda o výživném a údaje o probíhající exekuci nebo soudním výkonu rozhodnutí, doklad o nezaopatřenosti dítěte a doklad o tom, v jaké výši bylo výživné případně hrazeno. Pokud je výživné vymáháno v zahraničí, k žádosti se rovněž přiloží doklad osvědčující, že byl podán návrh na výkon rozhodnutí v zahraničí nebo žádost o vymáhání prostřednictvím Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

O žádosti o náhradní výživné se vydává písemné rozhodnutí, proti kterému má účastník řízení právo se odvolat. Odvolacím orgánem je Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Nárok na náhradní výživné zaniká podle přijatého znění zákona o náhradním výživném nejpozději po 24 výplatách této dávky nebo skončením nezaopatřenosti dítěte, podle novely přijaté v září 2023 nejpozději po 48 výplatách této dávky.

Po zániku nároku na náhradní výživné přechází nárok na výživné na stát, a to ve výši vyplaceného náhradního výživného.

14. Příspěvek na péči

○ Právní úprava

- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 108/2006 Sb.“)
- Vyhláška 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách (dále jen „vyhláška“)
- Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 582/1991 Sb.“)
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 500/2004 Sb.“)
- Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 111/2006 Sb.“)
- Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen („zákon č. 110/2006 Sb.)
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 117/1995 Sb.“)
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“)

○ Postavení dávky v systému sociálních služeb a její vztah k ostatním nepojistným dávkám

Jedná se o sociální dávku, určenou osobám se zdravotním postižením. Příspěvek na péči není příjmově testovaná dávka (vyjma zvýšení podle § 12 zákona č. 108/2006 Sb.). Její výše je stanovena pouze s ohledem na rozsah potřebné pomoci při zajištění základních životních potřeb (dále jen „ZŽP“) a nezapočítává se do příjmu těchto osob (např. pro stanovení nároku na jiné příjmově testované nepojistné dávky).

Pro účely nároku na zvýšení příspěvku podle § 12 zákona č. 108/2006 Sb. se příjmem oprávněné osoby nebo společně posuzovaných osob rozumí příjmy podle § 5 zákona č. 117/1995 Sb.

○ Nárok na dávku a jeho změna (§§ 7, 8, 13, 14, 15, 16 a 17 zákona č. 108/2006 Sb.)

Nárok na příspěvek na péči má osoba, která z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje pomoc při zvládnutí ZŽP v takovém rozsahu, který odůvodňuje její zařazení do některého ze stupňů závislosti. Za dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav se považuje zdravotní stav, který podle poznatků lékařské vědy trvá nebo má trvat déle než jeden rok a který omezuje funkční schopnosti nutné pro zvládnutí ZŽP. Nárok na příspěvek mají osoby starší jednoho roku.

Nárok na příspěvek vzniká dnem splnění podmínek stanovených zákonem č. 108/2006 Sb. (fyzická osoba potřebuje z důvodu nepříznivého zdravotního stavu pomoc jiné fyzické osoby se zabezpečením ZŽP, oznámí poskytovatele péče/pomoci a je stanoven stupeň závislosti na pomoci jiné fyzické osoby).

Nárok na příspěvek nezaniká uplynutím času. Nárok nelze postoupit ani dát do zástavy; nemůže být předmětem srážek. Zemře-li žadatel před vydáním pravomocného rozhodnutí, přechází nárok na výplatu příspěvku poskytovateli pomoci (oznámeného v žádosti o příspěvek) a to do dne smrti žadatele o příspěvek (resp. příspěvek náleží za skutečně poskytovanou péči). Obdobně se postupuje v případě přiznání příspěvku před smrtí žadatele. Nárok na příspěvek není předmětem dědictví.

- **Poskytovatelé pomoci** (§§ 7, 83 zákona č. 108/2006 Sb.)
 - osoba blízká (definována podle § 116 OZ)
 - asistent sociální péče, tyto osoby nepotřebují pro účely poskytování pomoci závislým osobám rozhodnutí o registraci
 - poskytovatel sociálních služeb zapsaný v registru poskytovatelů sociálních služeb
 - dětský domov
 - zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
 - speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu
- **Výše příspěvku na péči a stupně závislosti** (§§ 8 a 11 zákona č. 108/2006 Sb.)

Výše příspěvku na péči pro osoby do 18 let věku činí za kalendářní měsíc

- 3 300 Kč, jde-li o stupeň I (lehká závislost) - neschopnost zvládat 3 ZŽP
- 6 600 Kč, jde-li o stupeň II (středně těžká závislost) - neschopnost zvládat 4 nebo 5 ZŽP
- 13 900 Kč, jde-li o stupeň III (těžká závislost) – neschopnost zvládat 6 nebo 7 ZŽP
- 19 200 Kč, jde-li o stupeň IV (úplná závislost) – neschopnost zvládat 8 nebo 9 ZŽP

Výše příspěvku na péči pro osoby starší 18 let činí za kalendářní měsíc

- 880 Kč, jde-li o stupeň I (lehká závislost) - neschopnost zvládat 3 nebo 4 ZŽP
- 4 400 Kč, jde-li o stupeň II (středně těžká závislost) - neschopnost zvládat 5 nebo 6 ZŽP
- 12 800 Kč, jde-li o stupeň III (těžká závislost) – neschopnost zvládat 7 nebo 8 ZŽP

- 19 200 Kč, jde-li o stupeň IV (úplná závislost) – neschopnost zvládat 9 nebo 10 ZŽP

Zvýšení příspěvku (§ 12 zákona č. 108/2006 Sb.)

Příspěvek na péči se zvyšuje o částku 2 000 Kč měsíčně z důvodu nízkého příjmu oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných, a to:

- nezaopatřenému dítěti do 18 let věku, kterému náleží příspěvek na péči (výjimkou je dítě, kterému náleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte ze systému dávek péčovské péče podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí; dítě, jemuž nenáleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte, protože požívá důchod z důchodového pojištění, který je stejný nebo vyšší než tento příspěvek, a dítě, které je v plném přímém zaopatření zařízení pro péči o děti nebo mládež)
- rodiči, kterému náleží příspěvek na péči, a který pečuje o nezaopatřené dítě do 18 let věku,

jestliže rozhodný příjem oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných je nižší než dvojnásobek částky životního minima oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných podle zákona č. 110/2006 Sb.

- o **Nárok na výplatu a výplata dávky (§§ 14a, 18, 19 zákona č. 108/2006 Sb.)**

Nárok na výplatu příspěvku vzniká podáním žádosti o přiznání příspěvku, není-li řízení o jeho přiznání zahájeno z moci úřední.

Příspěvek může být přiznán a vyplácen nejdříve od počátku kalendářního měsíce, ve kterém bylo zahájeno řízení o přiznání příspěvku. Splňuje-li oprávněná osoba podmínky nároku na příspěvek jen po část kalendářního měsíce, náleží příspěvek ve výši, v jaké náleží za kalendářní měsíc. Příspěvek se nevypláčí, jestliže je oprávněná osoba více jak 1 měsíc hospitalizována.

Příspěvek vyplácí krajská pobočka podle místa trvalého nebo hlášeného pobytu oprávněné osoby, měsíčně, v kalendářním měsíci, za který náleží. Způsob výplaty určuje příjemce příspěvku, popř. zákonný zástupce, opatrovník, jiná fyzická osoba, které byla nezletilá osoba svěřena do péče, zvláštní příjemce. Způsoby výplaty: převodem na platební účet určený příjemcem příspěvku, nebo poštovním poukazem.

- **Postup při podání žádosti o dávku a její administrace** (§§23-28 zákona č. 108/2006 Sb., §§ 36, 45 zákona č. 500/2004 Sb.)
 - přijetí písemné žádosti o příspěvek na péči na tiskopise předepsaným Ministerstvem práce a sociálních věcí, přílohou žádosti musí být také vyplněný tiskopis Oznámení o poskytovateli pomoci
 - kontrola úplnosti žádosti, popř. výzva žadatele k doplnění
 - provedení sociálního šetření sociálním pracovníkem úřadu práce*
 - zaslání příslušné OSSZ žádost o posouzení stupně závislosti osoby (součástí této žádosti je písemný záznam o sociálním šetření a kopie žádosti osoby o příspěvek) a přerušení správního řízení na dobu, po kterou probíhá posuzování zdravotního stavu**
 - po obdržení posudku posudkového lékaře pokračování ve správním řízení o přiznání příspěvku na péči – žadateli je zasláno oznámení o pokračování ve správním řízení spolu s možností se vyjádřit k podkladům pro vydání rozhodnutí nebo výzvou k doplnění chybějících podkladů pro rozhodnutí
 - vydání rozhodnutí

***Sociální šetření**

Jedním z podkladů pro posouzení zdravotního stavu pro účely posuzování stupně závislosti je výsledek sociálního šetření. To provádí sociální pracovníci příslušné Krajské pobočky Úřadu práce ČR (dále jen „krajská pobočka“), která vede řízení. Cílem sociálního šetření v rámci řízení o poskytnutí příspěvku na péči je zjištění schopnosti samostatného života osoby v přirozeném sociálním prostředí a jeho výsledkem je vytvoření záznamu ze sociálního šetření. Tento záznam je významným podkladem pro vypracování posudku posudkovým lékařem okresní správy sociálního zabezpečení (dále jen „OSSZ“) a při následném rozhodování ve správním řízení.

****Posuzování zdravotního stavu (§ 8 zákona č. 582/1991Sb.)**

Krajská pobočka zašle příslušné OSSZ žádost o posouzení stupně závislosti osoby. Součástí této žádosti je písemný záznam o sociálním šetření a kopie žádosti (návrh na změnu) osoby o příspěvek. Posouzení zdravotního stavu pro účely poskytnutí příspěvku na péči provádí posudkový lékař OSSZ, který posuzuje, kolik základních ZŽP žadatel nezvládá, a zda se jedná o dlouhodobý nepříznivý zdravotní stav, který trvá nebo má trvat déle než jeden rok.

Při posuzování stupně závislosti vychází lékař ze zdravotního stavu posuzované osoby doloženého nálezem praktického lékaře, popř. z nálezů jiných odborných lékařů, nálezů poskytovatelů zdravotních služeb lůžkové péče, z výsledku sociálního šetření a zjištění potřeb osoby, popřípadě z výsledků funkčních vyšetření a z výsledku vlastního vyšetření posudkového lékaře.

Základní životní potřeby, které jsou předmětem posuzování (§ 9 zákona č. 108/2006 Sb.):

Mobilita, orientace, komunikace, stravování, oblékání a obouvání, tělesná hygiena, výkon fyziologické potřeby, péče o zdraví, osobní aktivity, péče o domácnost (neposuzuje se u osob mladších 18 ti let).

15. Organizace a řízení v oblasti dávek státní sociální podpory (SSP)

○ Okruh oprávněných osob

Nárok na dávky SSP má pouze fyzická osoba, jestliže ona a s ní společně posuzované osoby jsou hlášeny k trvalému pobytu na území ČR (občané ČR) nebo mají trvalý pobyt (cizinci) na území ČR a mají zde bydliště. Cizinci, kteří nemají trvalý pobyt na území ČR, jsou oprávněnými osobami po uplynutí 365 dní ode dne hlášení k pobytu. Dávky státní sociální podpory náleží rovněž dalším, v zákoně o SSP uvedeným osobám, které nemají na území ČR trvalý pobyt, pokud zde mají bydliště. Do okruhu oprávněných osob spadají také občané Evropské unie, jejichž práva upravují právní předpisy EU.

○ Okruh společně posuzovaných osob

Za rodinu se považuje oprávněná osoba a společně s ní posuzované osoby. Společně posuzovanými osobami jsou, nezaopatřené děti a rodiče těchto dětí manželé, partneři nebo druh a družka, pokud s oprávněnou osobou spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby. Za rodiče se považují i osoby, jimž byly nezaopatřené děti svěřeny do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu, manžel, partner rodiče nebo uvedené osoby, vdovec nebo vdova po rodiči nebo uvedené osobě a druh (družka) rodiče nebo uvedené osoby. Je-li nezaopatřené dítě v plném přímém zaopatření ústavu (zařízení) pro péči o děti nebo mládež, považuje se za rodinu samo toto dítě. Okruh společně posuzovaných osob pro příspěvek na bydlení se určuje podle zákona o životním a existenčním minimu.

○ Místní příslušnost

Místní příslušnost krajské pobočky Úřadu práce je určena skutečným pobytem oprávněné osoby. Nelze-li místo pobytu určit, pak dle místa, kde je oprávněná osoba hlášena k trvalému pobytu v ČR.

○ Rozhodné období pro zjišťování příjmů

Rozhodným obdobím pro přídavek na dítě a příspěvek na bydlení je kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu čtvrtletí, na které se nárok na výplatu dávky prokazuje, popřípadě nárok na dávku uplatňuje. Pro porodné se jedná o kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu čtvrtletí, ve kterém se dítě narodilo.

- **Rozhodné období pro zjišťování rozhodných skutečností pro nárok a výši dávek**

Přídavek na dítě je dávka, která se přiznává bez časového omezení.

Příspěvek na bydlení

S účinností od 1. října 2022 byla pro účely stanovení nároku na příspěvek na bydlení zavedena možnost dokládat skutečnosti rozhodné pro nárok a výši příspěvku povinně jen jednou za půl roku. Rozhodné období kalendářního čtvrtletí zůstalo zachováno. Vždy se tedy střídá kalendářní čtvrtletí, kdy se nárok na příspěvek na bydlení „překlopí“ neboli „prolonguje“ z minulého období bez toho, že by bylo nutné dokládat rozhodné příjmy a náklady na bydlení (prolongaci lze využít pro nárok na příspěvek na bydlení v prvním a třetím čtvrtletí, pokud nejsou příjmy a náklady doloženy do 31.1. resp. do 31.7), s kalendářním čtvrtletím, kdy bude mít příjemce příspěvku povinnost rozhodné příjmy a náklady na bydlení doložit,

Příspěvek na bydlení se přiznává dobu neurčitou nebo v rámci tohoto období na dobu kratší, jsou-li splněny podmínky nároku na tuto dávku jen po tuto kratší dobu.

Je-li dávka vyplácena k poslednímu dni kalendářního čtvrtletí, náleží výplata dávky v bezprostředně navazujícím kalendářním čtvrtletí jen, jestliže je do konce prvního kalendářního měsíce tohoto následujícího kalendářního čtvrtletí prokázána výše rozhodných příjmů (pro příspěvek na bydlení i nákladů na bydlení) za povinně dokládané rozhodné období. Neprokáže-li se do této doby, výplata dávky se zastaví, neprokáže-li se ani do konce kalendářního čtvrtletí, nárok na dávku zaniká.

- **Povinnosti a odpovědnost oprávněné osoby a osob společně posuzovaných**

Příjemce dávky a osoba společně posuzovaná jsou povinni písemně ohlásit příslušné krajské pobočce Úřadu práce do 8 dnů změny ve skutečnostech rozhodných pro trvání nároku na dávku, její výši nebo výplatu. Byl-li příjemce dávky nebo osoba společně posuzovaná vyzván/a příslušným orgánem státní sociální podpory, aby osvědčil skutečnosti rozhodné pro nárok na dávku, její výši nebo výplatu, je povinen/povinna této výzvě vyhovět. Je-li dávka nebo její výše podmíněna nepříznivým zdravotním stavem oprávněné osoby nebo společně posuzované osoby, jsou tyto osoba povinny podrobit se vyšetření zdravotního stavu nebo jinému odbornému vyšetření.

- **Povinnosti státních orgánů a dalších osob**

Státní orgány, obce a kraje a další fyzické a právnické osoby, jsou povinny sdělit na výzvu příslušného orgánu, který o dávce rozhoduje, bezodkladně a bezplatně údaje rozhodné pro nárok na dávku, její výši nebo výplatu.

- **Změna skutečností pro nárok a výši dávek**

Dojde-li v období, na něž je dávka přiznána, ke změně v okruhu společně posuzovaných osob nebo jiné skutečnosti rozhodné pro nárok na dávku nebo její výši, je třeba nárok na dávku či její výši posoudit znovu ke dni, ke kterému k takové změně došlo.

- **Přestupky**

Přestupku se dopustí fyzická osoba (s výjimkou oprávněné osoby, společně posuzované osoby a příjemce dávky) tím, že nesplní povinnost sdělit bezplatně údaje rozhodné podle tohoto zákona pro nárok na dávku, její výši nebo výplatu. Lze uložit pokutu do 250 000 Kč.

Fyzická osoba, kterou je oprávněná osoba, osoba společně posuzovaná nebo příjemce dávky tím, že:

a) nesplní povinnost osvědčit skutečnosti rozhodné pro trvání nároku na dávku, její výši nebo výplatu nebo ohlásit změny v těchto skutečnostech podle ve stanovené lhůtě, nebo

b) se nepodrobí ve stanovené lhůtě vyšetření zdravotního stavu nebo jinému odbornému vyšetření.

Za přestupek lze uložit pokutu do 10 000 Kč.

- **Řízení o dávky státní sociální podpory (zahájení, náležitosti žádosti, účastníci řízení)**

Řízení o přiznání dávek se zahajuje na základě žádosti podané na tiskopisech předepsaných Ministerstvem práce a sociálních věcí, též na počítačové sestavě, zveřejněné v elektronické podobě Ministerstvem práce a sociálních věcí, anebo v elektronické podobě pokud Ministerstvo práce a sociálních věcí zveřejnilo příslušný tiskopis v elektronické podobě nebo elektronický formulář, krajské pobočce Úřadu práce příslušné podle místa skutečného pobytu oprávněné osoby. Žádost lze podat nejdříve 60 dnů přede dnem, od kterého oprávněná osoba o dávku státní sociální podpory žádá.

Žádost musí obsahovat všechny údaje, které jsou nezbytné pro posouzení nároku na dávku a její výši (základní osobní údaje, písemný souhlas oprávněné a společně posuzovaných osob se sdělováním údajů a další řada údajů, které se vztahují vždy ke konkrétní dávce).

Účastníky řízení jsou oprávněná osoba, příjemce dávky, osoba společně posuzovaná s oprávněnou osobou, další fyzická nebo právnická osoba, jde-li o řízení o přeplatku na dávce, nebo fyzická nebo právnická osoba, jde-li o rozhodnutí o ustanovení zvláštního příjemce.

- **Vydávání rozhodnutí a oznámení a opravné prostředky**

Písemné rozhodnutí se vydává v případech, že dávka nebyla přiznána vůbec nebo v požadovaném rozsahu, dávka byla odejmuta, výplata dávky byla zastavena, jde o přeplatek na dávce, přichází v úvahu více oprávněných a krajská pobočka Úřadu práce rozhoduje o tom, komu se bude dávka vyplácet, jde-li o rozhodnutí o zvláštním příjemci, jde-li o rozhodnutí o prominutí podmínky trvalého pobytu, nebo jde-li o zamítnutí volby nároku rodiče na rodičovský příspěvek. Účastník může proti rozhodnutí podat odvolání. Odvolací lhůta činí 15 dnů ode dne oznámení rozhodnutí. O odvolání proti rozhodnutí Úřadu práce České republiky rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Rozhoduje-li krajská pobočka Úřadu práce o dávce v případech, kdy se nevydává rozhodnutí, je povinna žadateli doručit písemné oznámení. Proti oznámení lze uplatnit námitky do 30 dnů ode dne výplaty jednorázové dávky nebo ode dne výplaty první splátky opakující se dávky. Námitky se podávají písemně u příslušné krajské pobočky Úřadu práce, která vydala oznámení. Krajská pobočka Úřadu práce vydá do 30 dnů ode dne, kdy jí námitky došly, rozhodnutí o dávce, proti kterému se lze následně odvolat.

- **Role OSSZ při posuzování nezaopatřenosti dítěte**

Dle zákona o SSP lékařská posudková služba posuzuje posudkovou kategorii „dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav dítěte a jeho neschopnost vykonávat z důvodu tohoto zdravotního stavu výdělečnou činnost“. Uvedená posudková kategorie je jednou z alternativních podmínek pro účely hodnocení dítěte do 26 let věku jako dítěte nezaopatřeného.

Za nezaopatřené dítě **nelze** považovat dítě, které je poživitelem invalidního důchodu z důchodového pojištění pro invaliditu třetího stupně.

Při posouzení, zda se jedná o dlouhodobě nepříznivý stav dítěte, posuzující lékař vychází zejména z nálezů ošetřujícího lékaře, popřípadě také z vyšetření dětského

klinického psychologa v případě pervazivních vývojových poruch, výsledků funkčních vyšetření a výsledků vlastního vyšetření lékaře, který plní úkoly okresní správy sociálního zabezpečení. V posudkové praxi OSSZ je nálezem ošetřujícího lékaře tiskopis „Lékařský nález“. Tento tiskopis na základě požadavku OSSZ vyplňuje praktický lékař pro děti a dorost/praktický lékař pro dospělé, který posuzovanou osobu registruje. S tímto vyplněným tiskopisem získává OSSZ obvykle také další lékařské zprávy.

Žadatel je povinen podrobit se vyšetření zdravotního stavu lékařem plnícím úkoly okresní správy sociálního zabezpečení, popřípadě lékařem určeným ČSSZ, podrobit se vyšetření zdravotního stavu u poskytovatele zdravotních služeb určeného okresní správou sociálního zabezpečení anebo jinému odbornému vyšetření, předložit určenému poskytovateli zdravotních služeb lékařské nálezy ošetřujících lékařů, které mu byly vydány, sdělit a doložit další údaje, které jsou významné pro posouzení zdravotního stavu a vypracování posudku, nebo poskytnout jinou součinnost, která je potřebná k vypracování posudku, je-li k tomu OSSZ vyzván, a to ve lhůtě, kterou okresní správa sociálního zabezpečení určí.

16. Organizace a řízení v oblasti dávek pomoci v hmotné nouzi

○ Okruh oprávněných osob

Okruh oprávněných osob zahrnuje osoby, které mohou při současném splnění podmínek vstoupit do systému pomoci v hmotné nouzi. Jsou to osoby, které splňují podmínku oprávněnosti pro podání žádosti o příslušnou dávku. Podmínka oprávněnosti se zkoumá v případě více osob společně posuzovaných u každé z těchto osob. Okruh oprávněných osob je vymezen odlišně pro opakující se dávky (příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení) a odlišně pro dávku jednorázovou (mimořádná okamžitá pomoc). Oprávněnými osobami jsou osoby, které jsou na území České republiky hlášeny k trvalému pobytu, popř. osoby, jež mají na území České republiky povolení k trvalému pobytu, osoby, jimž byl udělen azyl, popř. další osoby v zákoně uvedené. U všech těchto osob se zároveň zkoumá, zda mají na území České republiky bydliště.

U jednorázové dávky mimořádné okamžité pomoci je okruh oprávněných osob stanoven odlišně pouze pro případy, kdy je nárok na dávku uplatňován z důvodu úhrady nezbytného jednorázového výdaje či z důvodu hrozby vážné újmy na zdraví (nezjišťuje se bydliště osoby). A mimořádnou okamžitou pomoc z důvodu hrozby vážné újmy na zdraví lze poskytnout i osobě, která nesplňuje podmínku oprávněnosti.

○ Okruh společně posuzovaných osob

Osoba může být pro účely stanovení nároku a výše dávek pomoci v hmotné nouzi posuzována buď samostatně, anebo s dalšími osobami. Pokud je osoba posuzována společně s dalšími osobami, tvoří tyto osoby tzv. okruh společně posuzovaných osob a všechny tyto osoby ovlivňují svými příjmy a svým majetkem výslednou výši nároku na dávku. Okruh společně posuzovaných osob se pro všechny dávky pomoci v hmotné nouzi, s výjimkou některých případů dávky mimořádné okamžité pomoci, stanoví podle zákona o životním a existenčním minimu. Vychází se přitom z principu vyživovací povinnosti, kdy se posuzují rodiče a nezaopatřené děti a dále manželé nebo partneři podle zvláštního právního předpisu. Dále se vychází z principu, kdy se spolu posuzují rodiče a nezletilé zaopatřené děti nebo zletilé děti, pokud tyto děti s rodiči užívají byt a nejsou posuzovány s jinými osobami. Ostatní osoby se posuzují společně v případě, že společně užívají byt, s výjimkou těch osob, které prokáží, že spolu nehuspodaří, tj., že spolu trvale nežijí a společně neuhrazují náklady na své potřeby. Možné vyloučení osoby z daného okruhu závisí za určitých podmínek na správním uvážení orgánu pomoci v hmotné nouzi (osoby prokáží, že bydlí jinde, nehuspodaří spolu či nemají vůči sobě vyživovací povinnost).

○ Místní příslušnost

Místní příslušnost se stanoví podle určitého kritéria pro ten konkrétní správní orgán, který se z hlediska územního obvodu k tomuto kritériu váže. Místní příslušnost konkrétní krajské pobočky Úřadu práce ČR dána místem, kde žadatel fakticky bydlí nebo kde se skutečně zdržuje. V případě řízení o přiznání dávky mimořádné okamžité pomoci to však může být i místo, ve kterém došlo k situaci, která vyžaduje její poskytnutí. Zároveň je možné v případě opakovaných dávek využít podpůrně úpravu ve správním řádu a požádat o změnu místní příslušnosti z důvodu vhodnosti.

- **Rozhodné období pro zjišťování rozhodných skutečností pro nárok a výši dávek**

Rozhodné období je období, za které je zjišťováno plnění podmínek nároku na dávku, podle kterého se stanovuje výše dávky. Toto rozhodné období je odlišně stanoveno pro případy, kdy se podává žádost a odlišně od případy, kdy je již přiznaná dávka průběžně vyplácena. V souvislosti s rozhodným obdobím je důležitý pojem aktuální kalendářní měsíc, od kterého se rozhodné období odvíjí. Zároveň je třeba odlišovat rozhodné období pro zjišťování příjmů a rozhodné období pro ostatní skutečnosti.

Pokud se jedná o příjmy, v případě podání žádosti je aktuální kalendářní měsíc ten měsíc, ve kterém byla žádost podána. V průběhu poskytování dávky je aktuální kalendářní měsíc ten měsíc, pro který je posuzováno splnění podmínek nároku.

V případě podání žádosti se rozlišuje dále rozhodné období podle toho, zda se jedná o opakující se dávku či dávku jednorázovou. Pro opakující se dávku je rozhodným obdobím, za které se zjišťuje příjem v případě podání žádosti o dávku, období 3 kalendářních měsíců předcházejících měsíci, ve kterém byla žádost podána. U jednorázové dávky je v případě podání žádosti však rozhodným obdobím, kdy se zjišťuje příjem aktuální kalendářní měsíc, tj. měsíc, ve kterém byla žádost podána a 3 kalendářní měsíce předcházející aktuálnímu měsíci podání žádosti. Pokud by ale nebylo s ohledem na účel pro který má být dávka poskytnuta, spravedlivé požadovat zjišťování a hodnocení příjmů a sociálních a majetkových poměrů za období 3 měsíců předcházejících měsíci podání žádosti, může Úřad práce ČR určit, že bude příjem, sociální a majetkové poměry zjišťovat a hodnotit za období aktuálního měsíce podání žádosti.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZPHN“) rovněž upravuje odchylku pro rozhodné období, za které se zjišťují příjmy, kdy za určitých podmínek je možné období 3 kalendářních měsíců zkrátit, resp. do rozhodného období určité měsíce nezahrnout. Jedná se o případy tzv. podstatného poklesu příjmu. Tuto úpravu je možné však použít pouze u opakujících se dávek a pouze v případě podání žádosti.

Pokud se jedná o ostatní skutečnosti u opakujících se dávek kromě příjmu, je rozhodným obdobím, za které se zjišťuje plnění podmínek nároku při podání žádosti aktuální kalendářní měsíc. V průběhu poskytování opakujících se dávek je rozhodné období (i pro příjem) měsíc předcházející aktuálnímu měsíci vyjma zjišťování odůvodněných nákladů na bydlení, které se hodnotí za aktuální kalendářní měsíc.

- **Povinnosti a odpovědnost žadatele a příjemce dávky pomoci v hmotné nouzi a osob společně posuzovaných**

ZPHN stanoví povinnosti jednak pro žadatele, příjemce a společně posuzované osoby jednotně a zároveň pak jednotlivě pro konkrétní skupiny osob zvlášť. Žadatel o dávku, příjemce i společně posuzované osoby jsou povinni osvědčit skutečnosti rozhodné pro nárok na dávku, na její výši nebo výplatu a na výzvu se osobně dostavit k příslušnému orgánu pomoci v hmotné nouzi, nebrání-li tomu těžko překonatelné překážky, zejména zdravotní stav. Dále jsou povinni se podrobit vyšetření zdravotního stavu pro účely posouzení zdravotního stavu. Důležitá je rovněž povinnost oznámit orgánu pomoci v hmotné nouzi změny rozhodných skutečností, pro což je stanovena lhůta 8 dnů ode dne, kdy se osoba o těchto skutečnostech dozví. Orgán pomoci v hmotné nouzi může žadatele či příjemce dávky vyzvat k doložení dokladů a určit k tomu přiměřenou lhůtu. Lhůta je stanovena na délku 8 dnů s tím, že orgán pomoci v hmotné nouzi může určit lhůtu delší.

Nesplnění povinností může mít za následek nepřiznání dávky, popř. zastavení výplaty dávky či její odejmutí.

- **Povinnosti státních orgánů, obcí, krajů a dalších osob**

ZPHN stanoví také určité povinnosti jiným státním orgánům, obcím a krajům a jejich orgánům, ale také ostatním právnickým a fyzickým osobám. Tyto osoby jsou povinny na výzvu orgánu pomoci v hmotné nouzi sdělit bezodkladně a bezplatně údaje rozhodné pro nárok na dávku, její výši nebo výplatu. V případě, že vyzvané osoby nejsou součinné, hrozí jim sankce ve formě správních trestů. Orgán pomoci v hmotné nouzi jim tak může uložit pokutu, k jejímuž vybírání a vymáhání je oprávněn celní úřad v rámci tzv. dělené správy.

- **Změna skutečností pro nárok a výši dávek**

Orgán pomoci v hmotné nouzi hodnotí skutečnosti rozhodné pro nárok vždy v rámci stanoveného rozhodného období. V případě, že zjistí změnu těchto skutečností, je třeba na ni reagovat. Změny rozhodných skutečností se zpravidla projeví ve vztahu k nároku na dávku v měsíci následujícím po měsíci, ve kterém změna nastala. Např.

pokud je zjištěn zánik nároku na dávku, dávka se odejme od prvního dne kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v kterém změna nastala.

- **Řízení o dávky (zahájení, náležitosti žádosti, účastníci řízení)**

Řízení se zahajuje na základě žádosti nebo z moci úřední. Žádost se podává na předepsaném tiskopise MPSV nebo v elektronické podobě.. Náležitosti žádosti jsou obecně uvedeny ve správním řádu a zejména pak ve zvláštní úpravě ZPHN, konkrétně v § 72, ve kterém jsou zohledněna specifika jednotlivých dávek pomoci v hmotné nouzi.

Účastníkem řízení je vždy žadatel či příjemce dávky. Osoby společně posuzované jsou současně s těmito osobami rovněž účastníky řízení, avšak pouze tehdy, jde-li o řízení o přeplatku na dávce, který měly tyto osoby způsobit samostatně, popř. společně se žadatelem o dávku.

- **Vydávání rozhodnutí a oznámení a opravné prostředky**

Odchylně od obecné úpravy obsažené ve správním řádu je v ZPHN upravena problematika vydávání rozhodnutí. Jsou stanoveny případy, ve kterých je orgán pomoci v hmotné nouzi rozhodnutí povinen vydat. Ve všech ostatních případech, ve kterých se rozhodnutí nevydává a zároveň se rozhoduje o dávce a její výši, vydá orgán pomoci v hmotné nouzi oznámení.

Na základě zásady dvojstupňovosti řízení je možné proti vydanému rozhodnutí podat odvolání. Odvolací lhůta činí 15 ode dne oznámení rozhodnutí. Odvolání nemá odkladný účinek. Oznámení je také možné napadnout řádným opravným prostředkem. Je možné proti němu podat námitky, a to do 15 dnů ode dne výplaty dávky po jejím přiznání.

17. Organizace a řízení v oblasti dávek pro osoby se zdravotním postižením

○ Právní úprava

- Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 329/2011 Sb.“)
- Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 582/1991 Sb.“)
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 500/2004 Sb.“)
- Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 110/2006 Sb.“)

Poskytovanými dávkami jsou:

příspěvek na mobilitu, příspěvek na zvláštní pomůcku, průkaz osoby se zdravotním postižením

○ **Okruh oprávněných osob** (§ 3 zákona č. 329/2011 Sb.)

- osoba, která je na území České republiky hlášena k trvalému pobytu
- osoba, které byla udělena mezinárodní ochrana formou azylu nebo doplňkové ochrany
- cizinec bez trvalého pobytu na území České republiky, kterému tento nárok zaručuje mezinárodní smlouva
- občan členského státu Evropské unie, pokud je hlášen na území České republiky k pobytu po dobu delší než 3 měsíce
- rodinný příslušník občana členského státu Evropské unie, pokud je hlášen na území České republiky k pobytu po dobu delší než 3 měsíce
- cizinec, který je držitelem povolení k trvalému pobytu s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývajícího rezidenta v Evropském společenství na území jiného členského státu Evropské unie, pokud je hlášen na území České republiky k dlouhodobému pobytu, a to, pokud má bydliště na území České republiky.

○ **Okruh společně posuzovaných osob** (§ 4 zákona č. 110/2006 Sb.)

Okruh společně posuzovaných osob pro příspěvek na zvláštní pomůcku je dán zákonem o životním a existenčním minimu. Za společně posuzované osoby se považují rodiče a nezletilé nezaopatřené děti, manželé nebo registrovaní partneři, rodiče a děti nezletilé zaopatřené nebo zletilé, pokud tyto děti s rodiči užívají byt a nejsou posuzovány s jinými osobami, případně jiné osoby společně užívající byt, pokud neprokáží, že spolu trvale nežijí a společně neuhrazují náklady na své potřeby.

Společně posuzovanými osobami jsou i osoby, které se přechodně, z důvodů soustavné přípravy na budoucí povolání, zdravotních nebo pracovních, zdržují mimo byt. Rozhodným obdobím, za které se zjišťuje příjem, je kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu měsíci, ve kterém byla podána žádost o příspěvek na zvláštní pomůcku.

- **Místní příslušnost**

Místní příslušnost se stanoví podle určitého kritéria pro ten konkrétní správní orgán, který se z hlediska územního obvodu k tomuto kritériu váže. Zpravidla je místní příslušnost konkrétní krajské pobočky Úřadu práce ČR dána místem, kde je žadatel o dávku hlášen k trvalému pobytu.

- **Posouzení zdravotního stavu a možnost přeposouzení, posudkové kompetence OSSZ, ČSSZ a posudkových komisí MPSV**

Zdravotní stav posuzuje posudkový lékař okresní správy sociálního zabezpečení (dále jen „OSSZ“), posouzení zdravotního stavu v odvolacím řízení je v kompetenci posudkové komise ministerstva.

LPS rezortu práce a sociálních věcí je tvořena soustavou lékařských posudkových orgánů, jejichž stěžejním úkolem je posuzování zdravotního stavu a pracovní schopnosti osob pro účely jednotlivých systémů sociální ochrany.

Pokud jde o Ministerstvo práce a sociálních věcí, náleží mu ve vymezeném rozsahu i výkon lékařské posudkové činnosti, tj. podávání posudků pro účely stanoveného okruhu opravných řízení, a to na základě posouzení zdravotního stavu a pracovní schopnosti osob v tříčlenných posudkových komisích MPSV (předseda – posudkový lékař, tajemník, přísedící odborný lékař).

Lékaři oddělení LPS na OSSZ vykonávají lékařskou posudkovou činnost a plní některé další úkoly, které jsou zákonem svěřeny do působnosti OSSZ jako orgánu sociálního zabezpečení.

Působnost OSSZ pro účely prvního stupně správního řízení spočívá v posuzování zdravotního stavu a pracovní schopnosti, resp. konkrétních posudkových kategorií v oblasti dávek osobám se zdravotním postižením (zdravotní postižení pro účely příspěvku na zvláštní pomůcku a průkazu OZP).

Ve svém důsledku takto stanovené posudkové kompetence mj. znamenají, že pro správní orgány, které na prvním stupni správního řízení rozhodují např. o přiznání či změně nároku na průkaz OZP, o poskytnutí příspěvku na zvláštní pomůcku,

představují posudky OSSZ v těchto věcech povinné důkazy a mají pro jejich rozhodování zásadní význam.

Výkon všech uvedených posudkových kompetencí OSSZ svěřuje zákon pouze lékařům.

V rámci prvoinstančního posuzování je na OSSZ uplatňován princip posouzení každého případu jedním lékařem.

Podklady pro posouzení zdravotního stavu orgánem lékařské posudkové služby

Pokud jde o základní okruh podkladů, z nichž orgán LPS vychází, zákon tento okruh stanoví výslovně pouze ve vztahu k posuzování na OSSZ. Rozlišuje přitom v naprosté většině posudkových agend pouze jediný povinný podklad, bez něhož nelze posouzení provést, a tím je nález ošetřujícího lékaře.

Pořízení podkladů pro posouzení vyžaduje součinnost poskytovatelů zdravotních služeb/ošetřujících lékařů a posuzovaných osob (které se musí podrobit zjištění svého zdravotního stavu).

V posudkové praxi OSSZ je nálezem ošetřujícího lékaře tiskopis „Lékařský nález“. Tento tiskopis na základě požadavku OSSZ vyplňuje praktický lékař, který posuzovanou osobu registruje. S tímto vyplněným tiskopisem získává OSSZ obvykle také další lékařské zprávy, obsahující mj. výsledky funkčních vyšetření posuzované osoby. Pokud takto doložená dokumentace není úplná a neumožňuje provedení posouzení, OSSZ žádá praktického lékaře o její doplnění. Může se také obrátit na odborného lékaře s požadavkem na provedení nového vyšetření anebo přizvat posuzovanou osobu k jednání na OSSZ (aby bylo možno provést vlastní vyšetření posuzujícím lékařem nebo získat přímo od posuzované osoby další posudkově významné informace), popř. může jít i o kombinaci uvedených opatření.

○ **Rozhodné období pro zjišťování příjmu (§ 11 zákona č. 329/2011 Sb.)**

Příjem se dokládá za kalendářní čtvrtletí předcházející měsíci podání žádosti (např. žádost podána v únoru, příjem se dokládá za 4. čtvrtletí). Pro účely nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku se příjmem osoby nebo společně posuzovaných osob rozumí příjmy podle zákona č. 110/2006 Sb. Krajská pobočka Úřadu práce ČR může při rozhodování o příspěvku na zvláštní pomůcku na žádost rozhodnout, že se některé osoby neposuzují jako osoby společně posuzované, jestliže spolu nejméně po dobu 3 měsíců prokazatelně nežijí. Příjem se stanoví jako měsíční průměr příjmů žadatele o příspěvek na zvláštní pomůcku nebo součtu měsíčních příjmů žadatele o příspěvek na zvláštní pomůcku a osob s ním společně posuzovaných.

- **Povinnosti a odpovědnost žadatele, oprávněné osoby a jiného příjemce dávky**
(§ 26 a 27 zákona č. 329/2011 Sb.)

Žadatel o dávku je povinen

- podrobit se vyšetření zdravotního stavu lékařem plnicím úkoly OSSZ, popřípadě lékařem určeným Českou správou sociálního zabezpečení, podrobit se vyšetření zdravotního stavu ve zdravotnickém zařízení určeném OSSZ anebo jinému odbornému vyšetření, předložit určenému zdravotnickému zařízení lékařské nálezy ošetřujících lékařů, které mu byly vydány, sdělit a doložit další údaje, které jsou významné pro vypracování posudku, nebo poskytnout jinou součinnost, která je potřebná k vypracování posudku, je-li k tomu OSSZ vyzván, a to ve lhůtě, kterou OSSZ určí,
- prokázat skutečnosti rozhodné pro nárok na dávku, její výši nebo výplatu,
- písemně ohlásit krajské pobočce Úřadu práce ČR v průběhu řízení o dávce změny ve skutečnostech, které byly uvedeny v žádosti o dávku, a změny rozhodné pro průběh řízení, a to ve lhůtě do 8 dnů ode dne, kdy taková změna nastala.

Je-li žadatelem o dávku občan EU, je povinen poskytnout písemný souhlas s tím, aby krajská pobočka Úřadu práce ČR zjišťovala údaje rozhodné pro posouzení, zda je neodůvodnitelnou zátěží systému dávek pro osoby se zdravotním postižením.

Oprávněná osoba nebo jiný příjemce příspěvku na mobilitu, popř. zvláštní příjemce, je povinen

písemně ohlásit příslušné krajské pobočce Úřadu práce ČR do 8 dnů změny ve skutečnostech rozhodných pro nárok na příspěvek na mobilitu a jeho výplatu, na výzvu příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR prokázat skutečnosti rozhodné pro nárok na příspěvek a jeho výplatu, a to ve lhůtě do 8 dnů ode dne doručení výzvy, není-li v této výzvě určena delší lhůta, písemně ohlásit krajské pobočce Úřadu práce ČR do 8 dnů skutečnosti rozhodné pro stanovení povinnosti vrátit příspěvek na zvláštní pomůcku.

- **Povinnosti státních orgánů, obcí, krajů a jiných osob** (§ 31-33 zákona č. 329/2011 Sb.)

Zaměstnanci jsou povinni

- zachovávat mlčenlivost, není-li dále stanoveno jinak,
- na základě souhlasu žadatele o dávku nebo příjemce dávky anebo jiného příjemce dávky oprávnění vstupovat do obydlí, v němž tyto osoby žijí, za účelem ověřování skutečností rozhodných pro nárok na dávku.

Státní orgány, obce a kraje a další fyzické a právnické osoby mají za povinnost

- sdělit na výzvu příslušného orgánu, který o dávce rozhoduje, bezodkladně a bezplatně údaje rozhodné pro nárok na dávku, její výši nebo výplatu. Jestliže příslušný orgán, který rozhoduje o dávce, písemně státnímu orgánu, obci a kraji nebo dalším právnickým a fyzickým osobám sdělil, že osoba, jíž se týkají údaje rozhodné podle tohoto zákona pro nárok na dávku nebo posouzení, zda je osoba neodůvodnitelnou zátěží systému, dala písemný souhlas se sdělováním těchto údajů, mohou státní orgány, obce a kraje a další právnické a fyzické osoby tyto údaje příslušnému orgánu sdělovat bez dalšího vyžadování souhlasu osoby, jíž se týkají.

○ **Změna skutečností pro nárok a výši dávek** (§ 15 zákona č. 329/2011 Sb.)

Jestliže dávka byla přiznána nebo je vyplácena v nižší částce, než v jaké náleží, nebo byla neprávem odeprána anebo byla přiznána od pozdějšího data, než od jakého náleží, dávka se zvýší nebo přizná a dlužná částka se doplatí, a to ode dne, od něhož dávka nebo její zvýšení náleží, nejvýše však 3 roky nazpět ode dne zjištění nebo uplatnění nároku na dávku nebo její zvýšení. Jestliže dávka byla přiznána nebo je vyplácena ve vyšší částce, než v jaké náleží, nebo byla přiznána nebo se vyplácí neprávem, dávka se odejme nebo se její výplata zastaví nebo sníží, a to od prvního dne kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, za který dávka již byla vyplacena. Změní-li se skutečnosti rozhodné pro nárok na příspěvek na mobilitu tak, že tento příspěvek nenáleží, odejme se tento příspěvek od prvního dne kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, za který dávka již byla vyplacena. Nárok na výplatu příspěvku na mobilitu nenáleží za kalendářní měsíc, jestliže je oprávněné osobě po celý tento kalendářní měsíc poskytována zdravotní péče v průběhu hospitalizace. Výplata příspěvku na mobilitu se opět obnoví od prvního dne kalendářního měsíce, ve kterém hospitalizace netrvala po celý kalendářní měsíc.

○ **Řízení o dávky** – zahájení, náležitosti žádosti, účastníci řízení (§ 21 – 25 zákona č. 329/2011 Sb.)

Žadatelem o dávky je osoba se zdravotním postižením. Řízení o přiznání dávky se zahajuje na základě *písemné žádosti* podané na tiskopisu předepsaném ministerstvem. Řízení o odnětí příspěvku na mobilitu nebo o zastavení výplaty příspěvku na mobilitu se zahajuje z moci úřední. Krajská pobočka Úřadu práce ČR ustanoví pro řízení o dávce *opatrovníka* též osobě, která není schopna vzhledem ke svému zdravotnímu stavu jednat samostatně a nemá zástupce. Je-li nezletilá osoba svěřena na základě rozhodnutí příslušného orgánu do péče *jiné fyzické osoby*, zastupuje ji v řízení o dávce tato fyzická osoba. Je-li nezletilá osoba svěřena na základě rozhodnutí příslušného orgánu do osobní péče pěstouna, zastupuje ji v řízení o dávce pěstoun. Zletilou osobu, jejíž svéprávnost byla omezena, může v řízení o nároku zastupovat člen domácnosti (potomek, předek, sourozenec, manžel nebo partner, popřípadě osoba, která se zastoupeným žila před vznikem zastoupení ve

společné domácnosti alespoň 3 roky), který je k tomu oprávněn podle občanského zákoníku. Ke vzniku zastoupení se vždy vyžaduje schválení soudu.

○ **Náležitosti žádosti** (§ 23 zákona č 329/2011 Sb.)

Žádost o dávku, kromě náležitostí podání podle správního řádu, dále obsahuje

- jméno, popřípadě jména, příjmení, datum narození, rodné číslo, rodinný stav a adresu místa trvalého pobytu každé společně posuzované osoby, jde-li o žádost o příspěvek na zvláštní pomůcku,
- ve stanovených případech doklad o výši příjmu žadatele o dávku a společně posuzovaných osob v rozhodném období,
- označení praktického lékaře, který registruje žadatele o dávku,
- četnost a důvod dopravy, jde-li o žádost o příspěvek na zvláštní pomůcku na pořízení motorového vozidla a důvod dopravy, jde-li o žádost o příspěvek na mobilitu,
- druh zvláštní pomůcky a doklad osvědčující cenu zvláštní pomůcky nebo její předpokládanou cenu, jde-li o žádost o příspěvek na zvláštní pomůcku,
- čestné prohlášení o opakovaném dopravování, jde-li o žádost o příspěvek na mobilitu nebo o příspěvek na pořízení motorového vozidla,
- souhlas vlastníka nemovitosti nebo rozhodnutí soudu (pro instalaci zvláštní pomůcky, např. stropní zvedací systém),
- určení způsobu výplaty dávky.

○ **Přerušení řízení** (§ 24 zákona č. 329/2011 Sb.)

Krajská pobočka Úřadu práce ČR přeruší řízení o *příspěvku na zvláštní pomůcku*, po kterou OSSZ posuzuje zdravotní stav žadatele o dávku, u zvláštních pomůcek svislá zdvihací plošina, šikmá zvedací plošina, schodišťová sedačka a stropní zvedací systém přeruší současně s výzvou k předložení alespoň 2 návrhů řešení odstranění bariéry; o *příspěvku na mobilitu*, pokud probíhá řízení o průkazu osoby se zdravotním postižením. ministerstvo přeruší řízení o odvolání proti rozhodnutí o dávce na dobu, po kterou posudková komise ministerstva posuzuje zdravotní stav účastníka řízení.

○ **Vydávání rozhodnutí, oznámení; opravné prostředky** (§ 68 – 72, § 81 – 94 zákona č. 500/2004 Sb.)

O dávkách a o průkazu osoby se zdravotním postižením rozhoduje Úřad práce ČR – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu (dále jen „krajská pobočka“). Krajská pobočka je dále příslušná k řízení o přestupcích týkajících se průkazu osoby se zdravotním postižením.

O odvolání proti rozhodnutí krajské pobočky rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „ministerstvo“). Odvolání podané proti rozhodnutí o příspěvku na mobilitu nemá odkladný účinek.

Není-li stanoveno jinak, řídí se zákonem č. 500/2004 Sb.

18. Životní a existenční minimum a jejich využití v oblasti nepojistných sociálních dávek

Životní minimum je považováno za kritérium pro zabezpečení základních životních podmínek, kam patří především zajištění odpovídající výživy, hygieny, oblečení apod. Částka životního minima má osobě zabezpečit pocit soběstačnosti a ekonomické jistoty, aby si mohla zajistit svoje živobytí ještě v přijatelném rozsahu.

Existenční minimum je bráno jako kritérium pro zabezpečení základních životních podmínek, avšak jen na úrovni umožňující přežití. To znamená, že částka existenčního minima je nejmenší možná výše příjmu, která má osobě postačit v rámci jednoho měsíce na zabezpečení těch nejzákladnějších životních podmínek.

Obě kritéria upravuje zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

Konstrukce částek životního minima rozlišuje kategorii životní minimum jednotlivce a kategorii životní minimum osob společně posuzovaných. Částky životního minima konkrétní osoby v rámci okruhu společně posuzovaných osob se stanoví podle pořadí osob, a to v prvním, druhém a dalším pořadí. Pořadí se stanoví podle věku, a to od nejstarší po nejmladší osobu.

Životní minimum jednotlivce činí 4 860 Kč.

Částka životního minima osoby, která je posuzována jako první v pořadí, činí 4 470 Kč.

Životní minimum osoby, která je posuzována jako druhá nebo další v pořadí, činí měsíčně:

- a) 4 040 Kč u osoby od 15 let věku, která není nezaopatřeným dítětem,
- b) 3 490 Kč u nezaopatřeného dítěte od 15 do 26 let věku,
- c) 3 050 Kč u nezaopatřeného dítěte od 6 do 15 let věku,
- d) 2 480 Kč u nezaopatřeného dítěte do 6 let věku.

Částka existenčního minima osoby činí 3 130 Kč. Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let

Za společně posuzované osoby se považují rodiče a nezletilé nezaopatřené děti, manželé nebo registrovaní partneři, rodiče a děti nezletilé zaopatřené nebo zletilé, pokud tyto děti s rodiči užívají byt a nejsou posuzovány s jinými osobami, případně jiné osoby společně užívající byt, pokud neprokáží, že spolu trvale nežijí a společně neuhrazují náklady na své potřeby. Společně posuzovanými osobami jsou i osoby, které se přechodně, z důvodů soustavné přípravy na budoucí povolání, zdravotních

nebo pracovních, zdržují mimo byt. Osamělý rodič společně užívající byt se svými rodiči se posuzuje i s dítětem společně s rodiči.

Zákon o životním a existenčním minimu uvádí příjmy, které se započítávají a které se nezapočítávají. Také tento zákon upravuje způsob stanovení příjmů u osob majících příjmy ze samostatné výdělečné činnosti. Všechny příjmy, které má buďto jednotlivec nebo společně posuzované osoby, se sčítají a poté se porovnávají s částkami životního nebo existenčního minima. Rozhodné období pro zjišťování příjmu je kalendářní měsíc předcházející kalendářnímu měsíci, ve kterém se příjmy porovnávají s částkami životního nebo existenčního minima (avšak právní předpisy dávkových systémů si rozhodné období upravují speciálně)

Vláda ČR může částky životního a existenčního minima zvýšit nařízením, a to vždy v pravidelném termínu od 1. ledna. Zároveň je umožněno Vládě ČR zvýšit nařízením tyto částky též v mimořádném termínu.

Institut životního a existenčního minima využívá zejména systém pomoci v hmotné nouzi a systém státní sociální podpory, ale mohou ho využívat i jiné systémy, kde je žádoucí např. odvozovat okruh společně posuzovaných osob, příjmy, výši pomoci od částek životního nebo existenčního minima apod. Tyto systémy se přitom mohou odchylovat od úprav zakotvených v zákoně o životním a existenčním minimu, protože ostatní právní normy lze k tomuto zákonu považovat za speciální.

19. Systém dávek pěstounské péče a státní příspěvek na výkon pěstounské péče (SPVPP)

Dávky pěstounské péče

- forma hmotné podpory výkonu vybraných typů náhradní rodinné péče
- právní úprava: **zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí**, v platném znění (ZSPOD) + podpůrně zákon č. 500/2004 Sb., **správní řád** (řízení)
- rozhodují **krajské pobočky Úřadu práce ČR**, místní příslušnost dle trvalého pobytu osoby pečující/v evidenci (u příspěvku na úhradu potřeb po zletilosti dítěte dle jeho trvalého pobytu)

Pro účely části páté ZSPOD se považuje za pěstounskou péči osobní péče poskytovaná osobou pečující. Definice v § 2a zákona o SPOD:

Osobou v evidenci fyzická osoba, která je vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči po přechodnou dobu,

Obou pečující fyzická osoba,

1. které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče, pěstounské péče po přechodnou dobu nebo předpěstounské péče,
2. která osobně pečuje o dítě v průběhu řízení o svěření dítěte do její pěstounské péče nebo předpěstounské péče nebo o jejím jmenování poručníkem dítěte, pokud bylo zahájeno z moci úřední,
3. která osobně pečuje o dítě, podala-li návrh na svěření dítěte do její pěstounské péče nebo předpěstounské péče nebo návrh na její jmenování poručníkem dítěte a není-li tato osobní péče o toto dítě zjevně bezdůvodná,
4. která je poručníkem dítěte, jestliže o dítě osobně pečuje.

V případech, kdy probíhá soudní řízení o péči (bod 2. a 3.) je třeba pro účely rozhodování o dávkách pěstounské péče a uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče doložit vyjádření OSPOD (obecního úřadu obce s rozšířenou působností) o fakticitě osobní péče dané osoby o dítě a důvodnosti této péče.

Pro posouzení, zda osobě pečující náleží odměna pěstouna nebo příspěvek při pěstounské péči, je zásadní **rozdělení pěstounské péče na zprostředkovanou a nezprostředkovanou** podle § 47a odst. 1 písm. b) nebo c) ZSPOD. **Osobám, které mají dítě ve zprostředkované pěstounské péči, náleží za péči o toto dítě odměna pěstouna podle § 47i a násl. ZSPOD. Za péči o dítě v nezprostředkované pěstounské péči náleží osobě pečující příspěvek při pěstounské péči dle § 47ja ZSPOD.**

Zprostředkovanou pěstounskou péčí se dle § 47a odst. 1 písm. b) ZSPOD rozumí:

1. pěstounská péče poskytovaná dítěti osobou pečující **po doručení oznámení o vhodnosti této osoby stát se pěstounem tohoto dítěte** podle § 24 odst. 2 písm. a) a odst. 3 ZSPOD (zájemce o pěstounskou péči byl krajským úřadem po absolvování odborného posouzení a příprav k přijetí do rodiny zařazen do příslušné evidence a následně vybrán jako vhodný pěstoun pro konkrétní dítě),
2. **pěstounská péče na přechodnou dobu** (osoba je zařazena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu a je jí svěřeno dítě do přechodné pěstounské péče),
3. **pěstounská péče poskytovaná sourozenci dítěte svěřeného do pěstounské péče podle bodu 1, je-li poskytovaná toutéž osobou pečující** (zde je pěstounskou rodinu možné považovat za osoby blízké z titulu péče o sourozence a je možné podat návrh přímo na soud, nemusí dojít k „párování“ ze strany krajského úřadu).

Za nezprostředkovanou pěstounskou péčí se dle § 47a odst. 1 písm. c) ZSPOD považuje pěstounská péče, která nespadá pod pěstounskou péči zprostředkovanou podle § 47a odst. 1 písm. b) ZSPOD. Jedná se o pěstounskou péči, kdy je dítě v osobní péči osoby příbuzné nebo blízké, případně si pěstoun sám dítě vybral (musel k němu mít blízký vztah) a požádal o jeho svěření do své pěstounské péče. V těchto případech nedošlo ze strany krajského úřadu k „napárování“ ke zcela neznámému dítěti a oznámení o vhodnosti pěstouna ke konkrétnímu dítěti, ale o dítě je pečováno v rámci širší rodiny či komunity.

Jednotlivé dávky pěstounské péče:

a) Příspěvek na úhradu potřeb dítěte:

Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má **nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče ve smyslu § 47a odst. 1 ZSPOD** (tedy dítě nacházející se v osobní péči osoby pečující uvedené v § 2a písm. c) ZSPOD).

Je možná prolongace dávky po zletilosti svěřeného dítěte, pokud není pobírán zaopatřovací příspěvek podle § 50b ZSPOD, nejdéle však do dvacátého šestého roku jeho věku, jde-li o nezaopatřené dítě podle zákona o SSP, které trvale žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, která byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující. Příspěvek náležející dítěti podle věty první se vyplácí tomuto dítěti od splátky příspěvku na úhradu potřeb dítěte náležející za kalendářní měsíc následující po měsíci, v němž dovršilo zletilosti.

Od 1. 1. 2028 končí „přechodné“ období, kdy je možné si vybrat mezi prolongovanými dávkami pěstounské péče nebo zaopatřovacím příspěvkem a od zletilosti nebo nabytí plné svéprávnosti bude při splnění ostatních zákonných podmínek možné pobírat pouze zaopatřovací příspěvek podle § 50b ZSPOD (zaniká možnost prolongace pěstounských dávek po zletilosti).

Od ledna 2022 nabyla účinnosti novela ZSPOD (zákon č. 363/2021 Sb.), která zavádí **nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte rovněž pro děti svěřené do péče jiné osoby podle § 953 o.z. (tzv. svěřenectví). V takovém případě je třeba od měsíční částky příspěvku na úhradu potřeb dítěte dané v § 47f odst. 3, resp. odst. 4 ZSPOD, odečíst částku výživného, která je soudním rozhodnutím stanovena rodičům hradit k rukám pečující osoby – viz § 47g odst. 3 ZSPOD.** Pokud je svěřené dítě poživitelem důchodu z důchodového pojištění, odečítá se rovněž částka vyplacená za daný kal. měsíc na důchodu (typicky sirotčím nebo invalidním).

Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte činí za kalendářní měsíc:

- 6 290 Kč pro dítě ve věku do 6 let,
- 7 750 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,
- 8 870 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,
- 9 220 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

Jde-li o dítě, které je podle zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby, zvyšuje se příspěvek na úhradu potřeb dítěte také dle stupně závislosti.

b) Odměna pěstouna

Nárok na odměnu pěstouna má **osoba pečující, která poskytuje dítěti zprostředkovanou pěstounskou péči, a osoba v evidenci.**

Za podmínek uvedených výše u příspěvku na úhradu potřeb dítěte je možná prolongace pobírání odměny pěstouna i po zletilosti dítěte. Rovněž pouze do konce roku 2027.

Pokud jsou osobou pečující nebo osobou v evidenci oba manželé nebo dva poručníci, náleží odměna pěstouna pouze jednomu z nich. Na pěstounskou péči vykonávanou druhým manželem nebo poručníkem se pro účely stanovení výše odměny pěstouna podle věty první hledí jako na společnou pěstounskou péči. Za určitých podmínek je možné odměnu pěstouna „rozpůlit“ mezi oba manžele.

Výše odměny pěstouna se odvíjí od výše minimální mzdy a koeficienty daného zákonem podle počtu a zdravotního stavu svěřených dětí a podle

typu pěstounské péče (pěstounská péče na přechodnou dobu, „dlouhodobá“ pěstounská péče).

Od 1. 1. 2022 *minimální mzda	Dlouhodobí pěstouni					
	1 dítě	1 dítě ve stupni závislosti I	2 děti	3 děti	1 dítě ve stupni závislosti II až IV	Za každé další dítě
Zprostředkovaná pěstounská péče						+ 0,5 x MM*
Odměna pěstouna navázaná na koeficient MM*	1,0 x MM*	1,2 x MM*	1,5 x MM*	2,0 x MM*	2,0 x MM*	+ 0,7 x MM* (ve stupni závislosti III nebo IV)

Od 1. 1. 2022 *minimální mzda	Pěstouni na přechodnou dobu			
	žádné nebo 1 dítě	1 dítě ve stupni závislosti I	1 dítě ve stupni závislosti II až IV	Za každé další dítě
Zprostředkovaná pěstounská péče				+ 0,3 x MM*
Odměna pěstouna navázaná na koeficient MM*	1,8 x MM*	2,0 x MM*	2,2 x MM*	+ 0,5 x MM* (ve stupni závislosti III nebo IV)

Pro účely zákonů upravujících daně z příjmů, pojistné na sociální zabezpečení a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění se odměna pěstouna považuje za příjem ze závislé činnosti (je zdaňována a zpojistňována, započítává se pro nárok na důchod)

c) Příspěvek při převzetí dítěte.

Nárok na příspěvek při převzetí dítěte má osoba pečující, která převzala dítě do pěstounské péče; příspěvek při převzetí dítěte, jde-li o totéž dítě, náleží osobě pečující jen jednou. Výše příspěvku při převzetí dítěte činí, jde-li o dítě ve věku: do 6 let - 10 800 Kč, od 6 let do 12 let – 12 150 Kč, od 12 let do 18 let – 13 500 Kč. Převzala-li osoba pečující dítě do pěstounské péče po přechodnou dobu, nesmí součet příspěvků při převzetí dítěte u této osoby pečující přesáhnout 40 000 Kč v období posledních 12 kalendářních měsíců přede dnem podání žádosti o tento příspěvek.

d) Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla. Na příspěvek má nárok **osoba pečující**, která má v pěstounské péči nejméně 3 děti nebo má nárok na odměnu pěstouna z důvodu péče o 3 děti, včetně zletilých nezaopatřených dětí, jež zakládají osobě pečující nárok na odměnu pěstouna. Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70 % pořizovací ceny motorového vozidla

nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč. Podmínkou dále je, že osoba pečující nesmí motorové vozidlo používat k výdělečné činnosti.

e) **Příspěvek při pěstounské péči.**

Nárok na příspěvek při pěstounské péči má osoba pečující poskytující dítěti **nezprostředkovanou pěstounskou péči**. Za podmínek uvedených u příspěvku na úhradu potřeb dítě je možná prolongace čerpání této dávky i po zletilosti svěřeného dítěte.

Výše příspěvku při pěstounské péči za kalendářní měsíc za každé svěřené dítě je dána součinem částky životního minima jednotlivce a koeficientu 2,3. Má-li osoba pečující vůči dítěti vyživovací povinnost (prarodiče, praprarodiče), výše příspěvku při pěstounské péči za kalendářní měsíc za každé jí svěřené dítě je dána součinem částky životního minima jednotlivce a koeficientu 1,8.

Výše příspěvku při pěstounské péči za kalendářní měsíc za dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost), III (těžká závislost) nebo IV (úplná závislost), je dána součinem částky životního minima jednotlivce a koeficientu 5,5.

Z titulu pobírání této dávky není pěstoun zdravotně ani sociálně pojištěn (rozdíl oproti odměně pěstouna).

Od 1. 1. 2022 *životní minimum jednotlivce	Příspěvek při pěstounské péči					
	1 dítě	1 dítě ve stupni závislosti I	2 děti	3 děti	1 dítě ve stupni závislosti II až IV	Za každé další dítě
Nezprostředkovaná pěstounská péče Příspěvek při pěstounské péči navázaný na koeficient ŽM* Tety, strýcové, zletilí sourozenci, osoby blízké (2,3 x ŽM*) za každé dítě	2,3 x ŽM*	2,3 x ŽM*	2,3 x ŽM* x 2	2,3 x ŽM* x 3	5,5 x ŽM*	+ 2,3 x ŽM* + 5,5 x ŽM* (ve stupni závislosti II, III a IV)
Nezprostředkovaná pěstounská péče Příspěvek při pěstounské péči navázaný na koeficient ŽM* Prarodiče (1,8 x ŽM*) za každé dítě (snížení koeficientu s ohledem na subsidiární vyživovací povinnost)	1,8 x ŽM*	1,8 x ŽM*	1,8 x ŽM* x 2	1,8 x ŽM* x 3	5,5 x ŽM*	+ 1,8 x ŽM* + 5,5 x ŽM* (ve stupni závislosti II, III a IV)

Státní příspěvek na výkon pěstounské péče (§ 47d ZSPOD)

Státní příspěvek na výkon pěstounské péče (SPVPP) je neinvestičním transferem ze státního rozpočtu, jehož účelem je **pokrytí nákladů spojených s poskytováním pomoci osobám pečujícím, osobám v evidenci nebo dětem svěřeným do pěstounské péče/poručenství a na provádění dohledu nad pěstounskou péčí.**

SPVPP lze použít na **pokrytí osobních, provozních a věcných výdajů spojených se zajištěním práv a povinností osoby pečující nebo osoby v evidenci**, jak jsou upraveny v § 47a odst. 2 ZSPOD, na **sledování výkonu pěstounské péče** podle § 47a odst. 5 ZSPOD a na poskytování poradenství podle § 4 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Forma pomoci a zajišťování služeb jsou konkretizovány v **dohodě o výkonu pěstounské péče**, případně ve správním rozhodnutí o právech a povinnostech dle § 47a odst. 2 ZSPOD, v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte.

Výše státního příspěvku činí **59 400 Kč za kalendářní rok** (tedy 4 950 Kč za každý kalendářní měsíc nebo jeho část), v němž trvala dohoda o výkonu pěstounské péče nebo platilo pravomocné správní rozhodnutí upravující podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností osoby pečující nebo osoby v evidenci – kritériem **pro stanovení**

výše státního příspěvku pro příslušný subjekt je počet platně uzavřených dohod o výkonu pěstounské péče (pravomocných správních rozhodnutí).

Subjekty, které mohou uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče = obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, tzv. pověřené osoby- neziskové organizace k tomuto oprávněné (viz § 47b a násl. ZSPOD) – se souhlasem místně příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Pokud nebude dohoda o výkonu pěstounské péče uzavřena do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí příslušného orgánu o svěření prvního dítěte do péče osoby pečující nebo rozhodnutí o zařazení osoby v evidenci do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, obecní úřad obce s rozšířenou působností z moci úřední upraví podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností založených v § 47a svým rozhodnutím (§ 47b odst. 2 ZSPOD), a to správním rozhodnutím.

Příjemce SPVPP je povinen do 31. března kalendářního roku následujícího po kalendářním roce, za který byl státní příspěvek vyplacen, předložit krajské pobočce Úřadu práce, která tento příspěvek přiznala, přehled čerpání SPVPP náležejícího za kalendářní rok. Příjemce SPVPP zároveň do 31. března kalendářního roku následujícího po kalendářním roce, za který byl státní příspěvek vyplacen, vrátí případnou část státního příspěvku, kterou nevyčerpal k zákonem stanovenému účelu, na účet krajské pobočky Úřadu práce, která tento příspěvek přiznala.

Veřejnosprávní kontrola: využití SPVPP jeho příjemcem z hlediska dodržení zákonem vymezeného účelu a z hlediska splnění kritéria hospodárnosti, účelnosti a efektivnosti je příslušná krajská pobočka Úřadu práce České republiky jako poskytovatel veřejné finanční podpory v souladu se zákonem č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole.

Podle § 59f odst. 1 písm. m) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí se pověřená osoba dopustí **přestupku** tím, že použije státní příspěvek na výkon pěstounské péče na jiné účely než na pokrytí nákladů na zajišťování pomoci osobám pečujícím či osobám v evidenci nebo svěřeným dětem a na provádění dohledu nad pěstounskou péčí. O přestupku rozhoduje Úřad práce ČR. Za přestupek lze uložit pokutu až do výše 50 000 Kč.

Novelou zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, s účinností od 1. 1. 2022 byly zavedeny nové dávky - tzv. **zaopatřovací příspěvky pro mladé dospělé odcházející z náhradní péče. Zaopatřovací příspěvek opakující se** - na který má nárok zletilá osoba, pokud byla před zletilostí svěřena do pěstounské péče nebo jí byla nařízena ústavní výchova a v této náhradní péči byla alespoň 3 roky pokud se nejednalo o zprostředkovanou pěstounskou péči nebo alespoň 12 měsíců, pokud se jednalo o zprostředkovanou pěstounskou péči nebo nařízenou ústavní výchovu. Taková osoba nad to musí splnit podmínku **nezaopatřenosti, bezúhonnosti a musí mít vypracován individuální plán** mladého dospělého. Na **jednorázový zaopatřovací příspěvek** má nárok, osoba, která byla ke dni zletilosti či nabytí plné svéprávnosti v pěstounské či ústavní péči po skončení nezaopatřenosti, resp. po skončení nároku na opakovaný zaopatřovací příspěvek.

20. Aplikace právních předpisů Evropské unie v oblasti nepojistných sociálních a rodinných dávek

- **Mezinárodní předpisy ovlivňující řízení o nároku na nepojistné sociální dávky – typy předpisů, jejich rozdíly**

Směrnice EU, Nařízení EU, dvoustranné smlouvy o soc. zabezpečení, jiné mezinárodní smlouvy.

Směrnice – právní předpis, který vyžaduje tzv. transpozici (převod, „překlopení“, promítnutí) do vnitrostátní právní úpravy.

Nařízení – přímo aplikovatelný předpis, (přímo použitelný), není třeba ho promítat do vnitrostátní právní úpravy.

Mezinárodní smlouvy, dvoustranné smlouvy o sociálním zabezpečení – mají obdobný charakter jako nařízení, nemusí se promítat do vnitrostátní právní úpravy, použijí se přednostně před vnitrostátní právní úpravou.

Příklady: Nařízení – nařízení EP a Rady č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, nařízení EP a Rady 492/2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř unie. Mezinárodní smlouvy – Evropská sociální charta. Směrnice – např. Směrnice Rady 2005/71/ES o zvláštním postupu pro přijímání státních příslušníků třetích zemí pro účely vědeckého výzkumu.

- **Promítnutí mezinárodních předpisů do vnitrostátní právní úpravy**

Promítnutí do tzv. okruhu oprávněných osob. Osoby spadající do osobní působnosti mezinárodních právních předpisů jsou zahrnuty do kategorie osob oprávněných v jednotlivých sociálních dávkových systémech (v SSP jde o § 3, zákona č. 117/1995 Sb., v SS o § 4, zákona č. 108/2006 Sb., v HN § 5, zákona č. 111/2006 Sb. a v OZP, § 3, zákona č. 329/2011 Sb.)

- **Okruh osob, na které se mezinárodní právní úprava vztahuje – obecně**

Obecně na cizince, na občany EU, na občany třetích států. Občané EU – ekonomicky aktivní, ekonomicky neaktivní mající na území ČR bydliště.

- **Využití aplikace právních předpisů EU v systémech nepojistných sociálních dávek**

Cílem využití je zajištění tzv. rovnosti nakládání v oblasti přístupu k dávkám sociálního zabezpečení u některých osob. Konkrétně u těch, které jsou v osobním rozsahu výše uvedených mezinárodních právních předpisů.

Pokud se v průběhu řízení o nárok na některou ze sociálních dávek objeví tzv. přeshraniční prvek – např. fakt, že žadatel, jeho rodinný příslušník, popř. některá z osob společně posuzovaných je výdělečně činná v jiném než domovském členském státě, popř. do jiné členské země přesunula své bydliště, aplikují se na daný případ Nařízení. Podle typu dávky (rodinné dávky, sociální výhody – porodné, příspěvek na bydlení; pohřebné, dávky pomoci v hmotné nouzi, ...), se aplikuje příslušné nařízení. Buď tzv. koordinační nařízení (883/2004) upravující věcně dávky rodinné, pohřebné a příspěvek na péči, nebo nařízení č. 492/2011, upravující porodné a příspěvek na bydlení, dávky pomoci v hmotné nouzi). De-facto to znamená, že osoby kryté výše uvedenými předpisy mohou do systému vstoupit okamžitě, bez „pobytové podmínky“.

Směrnice se promítají do vnitrostátních právních předpisů obvykle přímým vyjmenováním kategorií osob, které patří do jejich osobního rozsahu do okruhu osob oprávněných v jednotlivých vnitrostátních právních úpravách. Tzn., že tyto vyjmenované kategorie osob mají rovněž přístup do systémů. Např. v SSP jde o kategorii osob vyjmenovanou v ust. § 3, odst. písm. f) – jde o cizince, kterým bylo vydáno specifické povolení k pobytu za účelem vědeckého výzkumu. Přičemž právo na rodinné dávky těmto osobám vyplývá ze směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/801 ze dne 11. května 2016 o podmínkách vstupu a pobytu státních příslušníků třetích zemí za účelem výzkumu, studia, stáže, dobrovolnické služby, programů výměnných pobytů žáků či vzdělávacích projektů a činnosti au-pair.